

TİHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

TEDAVİ ve REHABİLİTASYON
MERKEZLERİ RAPORU
2004

Ankara, Haziran 2004

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları : 38

Yayına Hazırlayanlar:
Ümit Şahin - Levent Kutlu

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI
Menekşe 2 Sokak No: 16/11 Kızılay, 06440 - ANKARA
Tel: (312) 417 71 80 • Faks: (312) 425 45 52
E-posta: tihv@tr.net
Web: www.tihv.org.tr

ISBN: 975-7217-47-6

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Medeni Yasası'na göre kurulmuş,
hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur.
Statüsü 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı Resmi Gazete'de
yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

BULUŞ Tasarım ve Matbaacılık, Ankara
Tel: (312) 222 44 06 • Faks: (312) 222 44 07

**Bu yayın Avrupa Topluluđu Komisyonu'nun
maddi desteğiyle hazırlanmış ve bastırılmıştır.**

**English version of
the Treatment and Rehabilitation Centers Report - 2004
is available at the HRFT**

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
<i>Metin Bakkalcı</i>	
Önsöz	11
<i>Yavuz Önen</i>	
TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri 2004 Yılı	
Değerlendirme Sonuçları	17
Yöntem	19
I- Tüm Başvuruların Değerlendirilmesi	23
A- Sosyal ve Demografik Özellikler	23
1- Yaş ve Cinsiyet	23
2- Doğum Yeri	24
3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu	25
B- İşkence Süreci	26
1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci	28
2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar	35
3- Cezaevi Süreci	38
C- Tıbbi Değerlendirme	44
1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları	45
2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular	47
3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	48
4- Tanılar	50
D- Tedavi ve Rehabilitasyon Süreci	51
1- Uygulanan Tedaviler	52
2- Tedavi ve Rehabilitasyon Uygulamalarının Sonucu	52

II- 2004 Yılı İçinde Gözaltında İşkence ve Kötü Muamele Gören	
Başvuruların Değerlendirilmesi	54
A- Sosyal ve Demografik Özellikler	54
1- Yaş ve Cinsiyet	54
2- Doğum Yeri	56
3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu	57
B- İşkence Süreci	58
1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci	58
2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar	65
3- Cezaevi Süreci	69
C- Tıbbi Değerlendirme	69
1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları	69
2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular	72
3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	73
4- Tanılar	75
Değerlendirme ve Sonuç	76

SUNUŞ

Metin Bakkalcı*

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalan kişilere, bugün itibariyle beş tedavi ve rehabilitasyon merkezinde (Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve İzmir), fiziksel ve ruhsal tedavi ve rehabilitasyon hizmeti sunabilmek ve dokümantasyon çalışmaları yapmak amacı ile 1990 yılında kurulmuş olan uzman bir kuruluştur.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi ve Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinden elde edilen son dönem rakam ve istatistiksel bilgiler bile, maalesef, Anayasa ve yasalarımızda yer alan bütün önlemlere ve altına imza atılmış uluslararası sözleşmelere rağmen Türkiye’de *işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele veya cezaların* hala ciddi bir sorun olarak varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Olumlu olarak değerlendirilen kimi gelişmelerde de TİHV’nin bugüne kadar ki çalışmalarının önemli katkısı olduğunu belirtmek gerekir.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri çalışmalarının güncel değerlendirmesini yapmayı amaçlayan bu rapor, aynı zamanda Türkiye’de söz konusu problemi daha iyi anlamaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

2004 yılında, işkence olgusu ülke içinde, özellikle Avrupa Birliği süreci ile ilişkili olarak da özel bir gündem olmuştur. Bu açıdan Avrupa Birliği İlerleme Raporu ve 17 Aralık 2004 kararları gözönüne alındığında önümüzdeki dönemde de özel gündem olma vasfını koruyacaktır. Bu süreçte, görülmüştür ki, işkence olgusu politik mülahazalar ile tartışılmaya çalışılmış, vicdani bir haykırış olmaktan uzak, bilimsel yaklaşımlara hürmet etmeyen kimi politik tutumları gerekçelendirme refleksleri öne çıkartılmaya çalışılmıştır.

*Dr., TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Koordinatörü

Böyle bir ortamda bilgiye dayalı, aynı zamanda vicdani bir haykırışın gereği olan Vakıf çalışmalarımızın daha da sistematize edilmesi gereği aciliyet arz etmektedir.

Bu aciliyet, başta Irak olmak üzere dünyadaki işkencenin meşrulaştırılma çabaları gözönüne alındığında daha da önem arz etmektedir.

Yakın zamanda, bugüne kadar ki çalışmaların katkısı ile, bu arada Avrupa Birliği ilişkileri gereği de, işkence konusunda yasal-idari kimi olumlu değişimler hiç kuşkusuz ki gerçekleşmektedir. Söz konusu olumlu gelişmeler ile birlikte bütün bu sürecin karakteristik özelliği, işkencenin mutlak önlenmesine ilişkin henüz, başta politik irade olmak üzere, içtenlikli bir iradenin söz konusu olmadığıdır. İşkencenin, sistematik işkencenin uluslararası tanımları ve 15 yıllık TİHV birikimleri gözönüne alındığında görüleceği gibi, bu konuya bütünlüklü yaklaşımın söz konusu olmadığı gerçeğinin yanısıra, 2004 sonbaharına damgasını vuran "Türkiye'de işkence sistematik midir? Değil midir?" tartışmasında Başbakan'ın "Türkiye'de işkence sistematik diyenler terörist örgütlerle ilişki içindedir" şeklindeki ifadeleri sorunun vehametini ortaya koymaktadır.

Beş kentimizde (Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve İzmir) varolan tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimize 2004 yılı başına kadar 8835 kişi başvuruda bulunmuştur. Bu sayı, 922 kişinin daha başvurmasıyla 2004 yılı sonunda toplam 9757'ye ulaşmıştır. Vakfımıza başvuran kişilerin fiziksel, psikolojik ve sosyal sorunlarının çözümü için, profesyonel ve gönüllü olarak sayıları yüzlerle ifade edilen sağlık çalışanı, multidisipliner ekipler halinde hizmet sunmaktadır.

Tedavi projesi, tedavi hizmetleri sunmanın yanısıra, bu hizmetin niteliğinin artmasına yönelik eğitim, bilimsel araştırma, bilimsel etkinlikler gerçekleştirme çalışmalarını da içermektedir. Bu çerçevede ulusal ve uluslararası çok sayıda toplantı düzenlenmiş ve toplantılara katılmıştır.

2004 yılında, ülke içindeki eğitim çalışmalarının yanısıra, IRCT, Dünya Tabipleri Birliği ve PHR ile birlikte 5 ülkede (Fas, Gürcistan, Meksika, Sri Lanka ve Uganda) gerçekleştirilen İstanbul Protokolü Eğitim Projesi'ndeki Vakfımızın katkı biçimleri TİHV'nin bu konudaki birikimini bir kez daha ortaya koymuştur.

Yılın son döneminde yasalaşan "Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanun" ile "yasal" biçimlere dönüşen "izolasyona dayalı cezaevleri" uygulamaları özellikle F tipi cezaevleri deneyimi ile gündemini korumuş, bu konu ile bağlantılı açlık grevleri katılımcı sayısının bir hayli azalmasına karşın varlığını sürdürmüştür. Dahası açlık grevleri sebebiyle sağlık sorunu olanlardan cezaevlerinden salınanların, salındıktan

sonra yine aynı Adli Tıp Kurumu tarafından hazırlanan sağlıklarının düzeldiğini gösteren raporlara dayalı olarak cezaevlerine geri alınması girişimleri özel gündemimiz olmuştur.

TİHV'nin özel olarak "işkence" ile ilgili maddelerine doğrudan müdahil olmaya çalıştığı ve 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Yeni Türk Ceza Kanunu'ndaki düzenlemelere bağlı olarak yıl sonuna doğru cezaevlerinden salınan yaklaşık 3000 kişinin önemli bölümünün, doğal olarak, tedavi merkezlerimize başvurması çalışmalarımız içinde özel bir gündem olmuştur. Bu gelişme, en azından önümüzdeki dönemde de yoğunluklu bir gündemimiz biçimine bürünmüştür.

Rapor ve alternatif adli tıp rapor çalışmaları bu yıl da sürdürülmüştür.

1 Haziran 2005 yılında yürürlüğe giren Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu 67. maddenin 6. bendi "Cumhuriyet savcısı, katılan, vekili, şüpheli veya sanık, müdafii veya kanunî temsilci, yargılama konusu olayla ilgili olarak veya bilirkişi raporunun hazırlanmasında değerlendirilmek üzere ya da bilirkişi raporu hakkında, uzmanından bilimsel mütalaa alabilirler. Sadece bu nedenle ayrıca süre istenemez" şeklinde düzenlenmiştir. Bu maddenin de gereği olarak bundan sonra işkence sebebiyle uzman görüşü almak anlamında TİHV'ye başvuruların artacağını öngörmek mümkündür ve dolayısı ile bu konudaki birikimimizin daha etkin kullanımı için gerekli hazırlıklar yapılmaktadır.

TİHV ile işbirliği içinde Adli Tıp Uzmanları Derneği tarafından yürütülmeye başlanan "İşkencenin Önlenmesinde Bağımsız Bilirkişilik" projesi bu alandaki çalışmalara önemli katkı sunmaktadır.

Bu çalışmalarda önemli katkısı olan İzmir İşkence Önleme Grubu'nun çalışmalarının 2004 yılı içinde İzmir Barosu'nca önlenmesi Vakıf çalışmalarını da olumsuz etkilemiştir. İşkence Önleme Grubu'nun çalışmalarının sürdürülmesi konusu Vakıf gündemindedir.

Son yıllarda hep andığımız gibi, Dünyada derinleşen eşitsizlikler ve özellikle "gelişmiş diye adlandırılan ülkelerin" insan hareketliliğini sınırlama, dahası kendi ülkelerindeki mültecilerin geri gönderilmesi programlarını hızlandırma çabaları başta olmak üzere çeşitli gerekçeler ile "mültecilik" meselesi tedavi ve rehabilitasyon çalışmaları açısından daha ağırlıklı bir gündem olmuştur.

İki yıldır geliştirilmeye çalışılan yeni bilgisayar programı 2004 yılında uygulamaya sokulmuştur. 2004 verilerinin kısa sürede elde edilmesi ile programın esas olarak yararı ortaya çıkmıştır. 2004 deneyimi içinde yıl başında gerekli güncelleştirmeler

yapılarak 2005 yılından itibaren bu konuda daha düzenli bir çalışma imkanı yaratılacaktır. İşkencenin önlenmesi çabalarımızda yeni programın güncel bilgi elde etmek ve aktif izleme için sağladığı olanaklar son derece kıymetli olacaktır.

TİHV çalışmaları, ülkenin değişik kentlerinde ortak bir amaç için çalışmalar yapan, sağlık çalışanı ve insan hakları savunucusu yüzlerce duyarlı insanın eseridir. Bu çalışmalara katkıda bulunan, bizi yalnız bırakmayan tüm dostlarımıza, çalışmalarımıza başından bu yana destek veren başta İnsan Hakları Derneği ve Türk Tabipleri Birliği olmak üzere ilgili tüm kurumlara şükranlarımızı sunarız.

Ankara, Haziran 2005

ÖNSÖZ

Yavuz Önen*

İNSAN HAKLARI 2004

Irak 2004 yılında uluslararası kuralların ve temel hakların ihlal edildiği bir ülke olarak dünya gündeminin en önemli konusu oldu. ABD'nin önderliğinde sürdürülen işgale karşı direnenlere yönelik şiddet, direnenlerin saldırıları, çok sayıda sivilin ölümüne yol açtı. ABD askerlerinin Abu Garib Cezaevi'nde uyguladığı ve dünya kamuoyuna pervasızca gösterilen cinsel işkenceler, Kerbela ve Felluce'de hastane, okul, konut, cami gibi sivil hedeflerin bombalanması, çok sayıda sivilin öldürülmesi, Cenevre savaş hukukuna aykırı insanlık suçlarıdır. Bu gelişmelere karşın BM, AB, AK, AGİK vb kuruluşlar genellikle sessiz kaldı. Uluslararası insan hakları kuruluşlarının da etkili bir çabası olmadı. Vakıf olarak görüşlerimizi basın açıklamaları ile kamuoyuna duyurduk. ABD'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi Sözleşmesi'ni imzalaması istemimizi yineledik. NATO zirvesine katılmak üzere İstanbul'a gelen ABD Başkanı G.W. Bush'un konuşmasını dinlemek üzere ABD Büyükelçiliği aracılığıyla TİHV'ye yapılan daveti de reddettik.

2004 yılı bir felakete tamamlandı. Hint Körfezi'ndeki 9 şiddetindeki depremin yarattığı tsunami dalgaları şimdilik bilindiği kadarı ile 125 binden fazla insanı öldürdü. Vurduğu alanda yapıları çevreyi ve altyapıyı tamamen yok etti. Ölenlerin toplanması ve beş milyona yakın bir nüfusun acil ihtiyaçlarının karşılanması çalışmaları uluslararası bir dayanışma ortamı oluşturdu. Bu felaket, insanların doğal afetlere karşı can güvenliğinin uluslararası bir strateji olarak ele alınmasının zorunluluğunu göstermektedir. Teknolojik ve maddi olanakları askeri harcamalara aktarmak yerine savunmasız milyonlarca insana daha güvenli yaşama çevreleri

*TİHV Başkanı

yaratmaya harcanması gelecekteki en büyük beklentimizdir. Kaybolan canların acısını içimizde taşıyacağız, unutmayacağız. Yerel insan hakları örgütleriyle ilişki kurarak gelecekteki dayanışmanın olanaklarını araştıracağız.

2004 Türkiye-AB ilişkilerinin geldiği aşama nedeniyle önemli bir yıl oldu.

AB Konseyi'nin 17 Aralıkta zirve toplantısında Türkiye'ye üyelik sürecinin başlatılması için müzakere tarihi verilip verilmeyeceği konusu ve bu amaca yönelik yasal değişiklikler 2004 yılında siyasal yaşamımızı yönlendiren en önemli etken oldu. Bu nedenle; 59. hükümetin gündeminde insan hakları sorunları vardı, TBMM'den dört uyum yasası kabul edildi. AKP hükümetinin, AB'nin siyasi kriterlerini yerine getirmiş bir Türkiye imajı yaratma çabaları oldu. Bu çabalara toplumun değişik kesimlerinden eleştiriler, itirazlar yapıldı.

Geleneksel dil ve lehçelerde ulusal radyo ve televizyonlardan yayına olanak sağlayan yönetmelik Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. 7 Haziran günü ilk radyo yayını Boşnakça ile başladı. Radyo yayınları Arapça, Kurmanci, Çerkezce, Zazaca ile haftada birer kez ve yarım saat süreli olarak devam etti. Ancak yerel televizyonlara bu konuda getirilen kısıtlamaya Diyarbakır Barosu'nun ve Gün TV'nin yaptıkları itirazı Danıştay reddetti.

Anayasa'nın 90. maddesine bir cümle eklenmesiyle, temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerle ulusal yasaların çatışması halinde uluslararası sözleşmelerin üstün tutulacağı kural haline geldi.

İçişleri Bakanlığı, sivil toplum örgütlerinin toplantı ve gösterilerinin polis tarafından kaydedilmesini mülki idare amirinin iznine bağladı.

MGK Genel Sekreterliği'ne ilk kez bir sivil atandı. Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Yasa ve yasanın uygulanmasına ilişkin yönetmelik yayınlandı. DGM'ler kaldırıldı. Yerlerine 8 ilde 18 "özel ağır ceza mahkemesi" ihdas edildi. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, YÖK, Haberleşme Yüksek Kurulu, Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulundaki askeri üyelikler iptal edildi. Yeni TCK ile işkence suçları ve sonuçları itibarıyla ağırlaştırılmış işkence suçları için ceza alt ve üst sınırları yükseltilmiş, ölümlü vakalar için ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezası öngörülmüştür. Bu düzenlemeleri caydırıcılık bakımından olumlu buluyoruz. Ancak bu yeni düzenleme içinde "eziyet" suçuna yer verilmesi cezasızlığın devam edeceği endişelerine yol açmıştır. TCK'nın "Ulusal Çıkarlara Karşı Suçlar 2" başlığı altındaki 305. maddesi düşüncesi suç sayan uygulamanın devam edeceğine önemli bir kanıt olmuştur. TCK'da yazılı suçların bazılarının

“basın yoluyla” işlenmesi durumunda gazetecilere de ağır hapis cezaları verilebilecektir. Cezaevlerinde hükümlülere tek tip elbise giydirilmeyecek, hücre cezası verilmeyecektir. Hükümlülere işkence ya da zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulmayacak. Hükümlünün çalıştırılması hükmü yumuşatıldı. Ancak tecrit ortamları olan F tipi cezaevleri kapatılmadı. Yeni Basın Yasası’nın 25. maddesi de düşünce özgürlüğü alanını sınırlayıcı ve kısıtlayıcı niteliktedir. CMUK’ta yapılan değişikliklere göre de gözaltı süresi 24 saati geçmeyecek, toplu suçlarda savcı bu süreyi üç güne kadar birer gün uzatabilecek, keyfi tutuklamalar azalacak. Tutukluluk süresi en çok altı ay olacak. Kolluk görevlileri ancak hakim kararı veya savcının yazılı emriyle arama yapabilecek. İşkencenin önlenmesinde önemli bir rol oynayacağını savunduğumuz “Adli Kolluk” ile ilgili yasa tasarısı ise engellere takılmıştır. Dernekler Yasası ile derneklerin kurulması, uluslararası faaliyetleri kolaylaştırıldı.

İşkencenin önlenmesi amacı ile yapılan değişiklikler olumludur. Bu alanda yasalarda daha fazla temizlik yapmaya gerek vardır. Yetki alanı içindeki sorgulamalarda jandarma erleri ile bir yıllığına sözleşmeli uzman çavuşlar görev yapmaktadır. Bu uygulama sağlıklı bir sorgulama açısından sakıncalı olduğu gibi güvenlik görevlileri hakkındaki soruşturmaları da zorlaştırmaktadır. İşkence sanığı güvenlik görevlileri kamuda istihdam edilen avukatlar tarafından savunuluyor. Emniyet Genel Müdürlüğü’nde bu amaçla 7-8 avukat görev yapmaktadır. Bu da işkence sanıklarını koruyan bir uygulamadır.

Ancak geçmiş yıllarda faili meçhul cinayetlere, yargısız infazlara, kaybolmalara, işkence altında ölümlere, işkencelere, köy yakma, yıkma ve zorla göç ettirmelere sürgünlere neden olan ve MGK Genel Sekreterliği görev kapsamında olan psikolojik hareket düzenleme yetkisi son değişikliklerle İçişleri Bakanlığı’nda olacaktır. Sivil yaşam ve temel özgürlükler üzerindeki baskıların sivil eller aracılığı ile de uygulandığı bir ülkede bu durumu da kaygı ile karşılıyoruz.

Türkiye’nin siyasi yaşamında 1999 AB Helsinki zirvesinin önemli bir yeri vardır. T.C. hükümetleri bu tarihten itibaren bir “Ulusal Program” hazırlayarak AB müktesebatına uyum sürecini başlatmışlardır. Daha önceki yıllarda çok az rastlanan bu resmi çabalar içinde sivil toplum da aktörlerden biri olarak hesaba katılmıştır. Ancak, bu süreçte de hükümet dışı kuruluşlarla olan ilişki göstermelik olmanın ötesine geçmemiştir. Demokratikleşme adımlarının atılmasında, AB sürecinin belirleyici ve yönlendirici olduğu açıktır. Bu süreçte toplumsal talepler büyük oranda gözetilmemiştir.

AB Konseyi'nin Türkiye'nin üyelik süreci görüşmelerine tarih vermesi, yeni dinamik ve uzun bir sürecin yaşanacağını göstermektedir. İnsan haklarının savunulmasında, korunmasında ve geliştirilmesinde olumlu etkileri yaratmak, değişik toplum kesimlerinin ve insan hakları örgütlerinin temel işidir. İnsan hakları değerlerinden taviz vermeden hak ihlallerini izlemek, tespit etmek, kamuoyunun bilgisine sunmak yeni dönemde de yapılması gereken çalışmalardır. 2005 yılının Ekim ayından sonra başlayacak müzakere süreci; ucu açık, uzun ve konseyin çizdiği çerçeve ve tavsiye mektubunda dile getirilen talepler ışığında kesilebilir olarak tanımlanmaktadır. 1963 yılında Ankara Antlaşması ile başlayan bu sürecin hükümetler tarafından başarı ile sonlandırılması, toplumla ilişkilerin başarılı kılınmasına ve gerçek demokratik değerleri ölçü olarak kabul eden bir siyasal anlayışın kabul görmesine bağlıdır.

AKP hükümetinin bu konuda ne kadar başarılı olacağı her ne kadar önümüzdeki dönemde net olarak ortaya çıkacaksa da, geçmiş dönemde sivil toplum örgütleri ile kurduğu ilişkiler bir ipucu verebilir. 2004 yılının tartışma yaratan önemli konularından biri "Azınlık Raporu" ile gündeme geldi. İnsan Hakları Danışma Kurulu'nda (İHDK) kabul edilen rapor, bazı çevreler ve hükümet tarafından tepki ile karşılandı. Çoğulcu ve farklılıkları olan bir toplumsal yapının Lozan Sözleşmesi dahil AB ve iç hukukumuz ortamında analizini yapan ve bazı çözüm önerileri sunan bu raporu hazırlayan ve lehinde oy kullananlar ciddi tehditlerle karşılaştılar. İHDK'yu da kapsayan tartışmalar sonrasında kurula karşı İnsan Hakları Başkanlığı'nın da etkili olduğu bir kampanya başlatıldı. Zaten son dönemde yapılan 260 kadar yasa değişikliğinin hiçbirinde hükümetler İHDK'ya danışma ihtiyacını duymamışlardır. İHDK'nın kuruluş kanunu ve yönetmeliğinde tanımlanan işlevini yerine getirmek amacıyla oluşturulan komisyonlar çalışmıştır. Ama bu komisyonlardan biri tarafından ilk olarak tamamlanan "İşkence Raporu", Dışişleri ve İnsan Haklarından Sorumlu Bakan Abdullah Gül'e verildiği halde hiç bir yanıt alınamamıştır.

İşkence konusu, AB'nin Genişlemeden Sorumlu Komiseri Verheugen'ın 6 Ekim günü Konsey'e vereceği raporu kesinleştirmeden önce Türkiye'ye yaptığı ziyaret sırasında işkencenin sistematik olup olmadığına ilişkin sorusu ile önemli bir tartışmaya neden oldu. Zira söz konusu sorun hala devam ediyordu. İşkence 2004 yılında da yaygın, sürekli ve belirli bir amaca yönelik olarak, sistematik bir biçimde, polis, jandarma ve özel timler tarafından sorgulama merkezlerinde ve diğer alanlarda uygulandı. TİHV'ye yapılan başvurular ve İHD'nin tespitleri sorunun varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. TİHV tedavi merkezlerinde 2004 yılında tedavi hizmeti sunulan 922 kişinin 348'i aynı yıl içinde işkence gördüklerini beyan

etmiştir. Bir önceki yıl 340'ı, 2003 yılı içinde işkence gördüğünü açıklayan 925 kişi tedavi görmüştür. Bu rakamlar da 2003 yılına göre bir değişiklik olmadığını göstermektedir. Zaten AB'nin İlerleme Raporu'nda da işkencenin varlığı kabul edilmiştir. Ancak maalesef geçtiğimiz yıl da hükümete işkencenin tümüyle yok edilmesi için yaptığımız öneriler gözetilmemiş, Hükümet; iradesini, "işkenceye sıfır tolerans" söylemine uygun olarak yaşama geçirememiş, işkenceciler, hukuki ve idari koruma altında şiddet uygulamaya devam etmiştir. TİHV Dokümantasyon Merkezi'nin belirlemelerine göre de 2004 yılında gözaltında beş kişi yaşamını yitirmiş, 291 kişi işkence görmüştür. (Toplantı ve gösterilerde dövülenler hariç)

Toplumun değişik kesimlerinin; üniversite öğrencilerinin, sendikaların, sivil toplum örgütlerinin barışçıl gösterileri polisin aşırı şiddetine uğramıştır. Biber gazı toplantı ve gösterilerin "oksijeni" haline gelmiştir. Haziran ayında Türkiye'de yapılan NATO Zirvesi öncesinde "güvenlik" gerekçesiyle Ankara ve İstanbul'da birçok haber ajansı, dergi, sendika ve dernek güvenlik güçleri tarafından basılmış, bu süreçte on binlerce kişi güvenlik soruşturmasından geçirilmiştir.

2004 yılında yargısız infazlar kaygı verici bir artış göstermiştir. Gümüşhane ve Kızıltepe'deki cinayetler güvenlik güçlerinin istedikleri yer ve zamanda silah kullanma yetkisini kötüye kullanabileceklerini göstermiştir. Vakfımızın belirlemelerine göre yargısız infaz, dur ihtarı ve rasgele ateş açma olaylarında 21 kişi öldü. Faili meçhul saldırılar sonucu da 10 kişi öldü. Başta eski olağanüstü hal bölgesi olmak üzere tüm Türkiye'de mayın ve sahipsiz patlayıcı maddelerin patlaması sonucunda 14'ü çocuk 31 kişi öldü, 34'ü çocuk 78 kişi de yaralandı.

Yıllardan beri sürmekte olan cezaevleri sorunu geçen yıl da çözülmemiştir. TİHV'nin belirlemelerine göre tecride karşı başlatılan ölüm orucu nedeniyle 2004 yılında bir kişi öldü, cezaevinde altı kişi kendini yakarak öldü. Adalet Bakanlığı'nın verilerine göre 2004 yılında cezaevlerinde 139 kişi eceliyle öldü, 25 kişi intihar etti, 1 kişi ölüm orucunda öldü, 4 kişi başka mahkumlar tarafından öldürüldü. Kendini yakan 5 kişi de eklenince toplam 175 kişinin yaşamını yitirdiğini görüyoruz.

Geçtiğimiz yıl OHAL bölgesine yönelik ciddi bir adım atılmamıştır. Kürt sorununun çözümünde işlevli olacak bir bölgesel demokratikleşme ve kalkınma planının hazırlanması beklentisi, hükümet tarafından ciddiye alınmamıştır.

Zorla göç ettirilmiş insanların geriye dönmelerini sağlama konusunda da önemli bir adım atılmamıştır. Temmuz ayında kabul edilen "Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılama Hakkında Kanun" a rağmen birçok zarar kapsam dışı bırakılırken, zarar tespit komisyonlarının oluşumunda sivil toplum örgütleri de

dışlanmıştır. Ancak geriye dönüşlerin önündeki en büyük engel olarak varlığını sürdüren koruculuk uygulamasının lağvedilmesine yönelik bir çaba gösterilmemiştir.

2005 yılında, içine girdiğimiz yeni dönemin özelliklerini de gözeterek daha etkili ve üretken olacağız. İnsan Hakları, demokrasi, barışın gerçekleşmesi için çabalarımıza devam edeceğiz. Tüm insanlarımıza sağlıklı ve mutlu bir yeni yıl diliyoruz.

TİHV
Tedavi ve Rehabilitasyon
Merkezleri Raporu

2004
Değerlendirme Sonuçları

TİHV TEDAVİ ve REHABİLİTASYON MERKEZLERİ 2004 YILI DEĞERLENDİRME SONUÇLARI¹

2004 yılında Türkiye İnsan Hakları Vakfı Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine 922 kişi başvuruda bulunmuştur. Başvuru sayısının 922 olduğu göz önüne alındığında, yıllık toplam başvuru sayısı 2003 yılından (925) önemli bir farklılık arz etmemektedir. Bu başvuruların 24'ü işkence gören kişilerin yakınlarıdır. Bu değerlendirmede işkence ve kötü muameleyle maruz kaldığını belirterek başvuran 898 kişiyle yapılan görüşme ve tıbbi incelemelerden elde edilen bilgiler ele alınmıştır.

YÖNTEM

Değerlendirmemizde kullanılan veriler TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışan hekim ve sosyal hizmet uzmanları ile konsültan hekimlerin başvurularla yaptıkları görüşme, muayene ve diğer tanısal incelemeler sonucunda elde edilmiştir.

Toplanan bilgiler veri toplama amacıyla geliştirilen başvuru dosyalarında ve formlarda bir araya getirilerek, "Türkiye İnsan Hakları Vakfı Başvuru Kayıt Uygulaması" adlı özel olarak geliştirilmiş SQL tabanlı bir bilgisayar programına girilmiştir. Değerlendirmeler bu programda toplanan verilerin MS Office Access 2003 ve MS Office Excel 2003 programlarına aktarılmasıyla analiz edilmiş, tablolar, grafikler ve istatistik hesaplamalar MS Office Excel 2003 ve SPSS 12.0 for Windows programlarında yapılmıştır.

¹Rapor, TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinden elde edilen verilere dayanarak hazırlanmıştır. TİHV, Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuru sayısı ile ülkedeki toplam işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalanların sayısı arasında doğrudan bir ilişki kurulamayacağını kuruluşundan bugüne kadar hep ifade etmiştir. Ancak bu durum, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalan TİHV başvurularının yıllara göre istatistiksel dağılımının oldukça anlamlı göstergeler olarak değerlendirilebilecek veriler olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Bu yıl ilk kez değerlendirme iki ana bölüm halinde gerçekleştirilmiştir. Birinci ana bölümde değerlendirme kapsamındaki 898 başvurunun tamamından elde edilen veriler incelenmiş, ikinci ana bölümde ise bu başvurulardan 2004 yılı içinde gözetiminde işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirten 348 kişiden elde edilen bilgiler ayrıca değerlendirilmiştir. Böylece başvurularımız içinde o yıl içinde işkence görenlerle ilgili verilerin karşılaştırılması, bu konuda ülkemizdeki gelişmeleri değerlendirmemize daha somut katkıda bulunabilecektir.

İki ana bölümde yapılan bu değerlendirmelerin birinci alt bölümlerinde başvuruların sosyal ve demografik özellikleri ele alınmış, ikinci alt bölümlerinde işkence ve kötü muamele öykülerinde elde edilen sonuçlar çözümlenmiş, üçüncü alt bölümlerinde başvuruların tıbbi süreçleri değerlendirilmiş olup birinci ana bölümün son alt bölümünde ise tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimizde bu başvurularla ilgili 2004 yılında yürütülen tedavi-rehabilitasyon çalışmalarının sonuçları verilmiştir.

Başvurulardan elde edilen bilgilerin değerlendirilmesine geçmeden önce, aşağıda başvuru sayılarının başvurunun yapıldığı TİHV temsilciliklerine ve aylara göre dağılımı, 2004 yılında gözetiminde işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran kişilerin sayısı ve dağılımı ve başvuruların TİHV'ye başvurularında yönlendirici olan bilgi kaynakları verilmektedir.

Başvuru Sayıları ve Dağılımı

2004 yılı içinde Türkiye İnsan Hakları Vakfı Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek 898 kişi başvurmuştur. Ayrıca 24 kişi işkence gören kişilerin yakını olarak tedavi görme talebiyle başvuruda bulunmuş olup bu kişiler değerlendirme dışı tutulmuştur. 2004 yılı başvurularının temsilciliklere göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Değerlendirme kapsamına alınan toplam 898 başvuru içinde 2004 yılında gözetiminde işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran kişi sayısı 348'dir (2003 yılında yıl içi işkenceye maruz kalan başvuru sayısı 340 idi.) Bu başvuruların temsilciliklere göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1. 2004 yılı başvurularının TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine göre dağılımı

Temsilcilik	Değerlendirmeye Alınan Başvuru Sayısı	İşkence Gören Yakını Sayısı	Toplam Başvuru Sayısı
Adana	197	6	203
Ankara	45	2	47
Diyarbakır	149	6	155
İstanbul	359	5	364
İzmir	148	5	153
Toplam	898	24	922

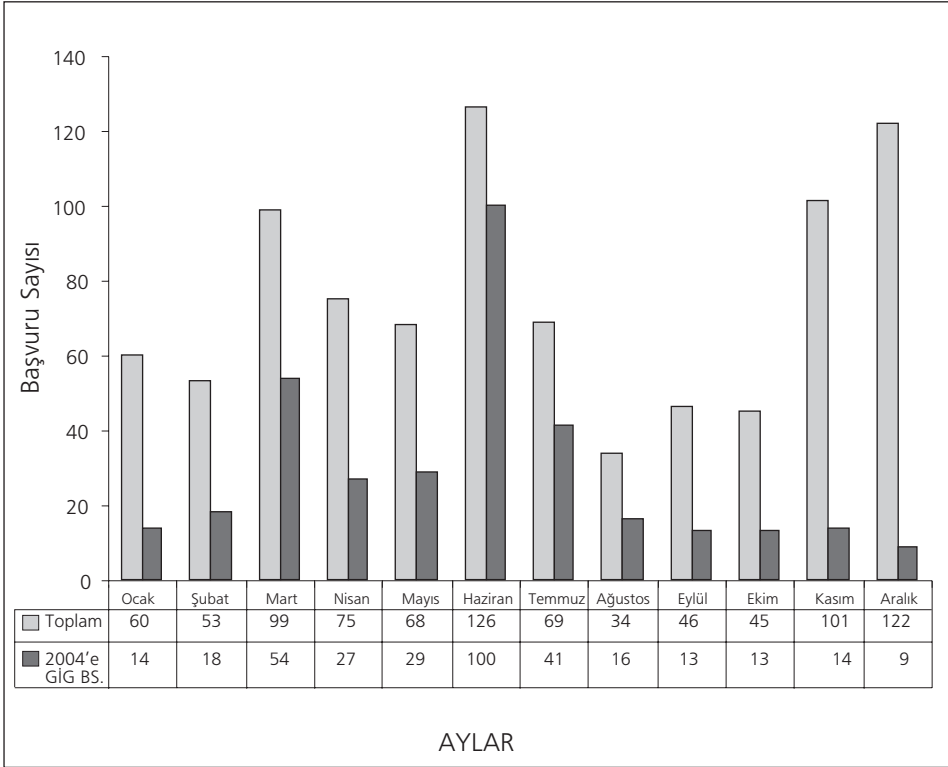
Tablo 2. 2004 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran kişilerin TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine göre dağılımı

Temsilcilik	Başvuru Sayısı
Adana	44
Ankara	14
Diyarbakır	21
İstanbul	229
İzmir	40
Toplam	348

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerimize yapılan başvuruların aylara göre dağılımı Grafik 1’de verilmiştir. Buna göre en yoğun başvuruların sırasıyla Haziran, Aralık, Kasım ve Mart aylarında olduğu görülmektedir.

Haziran ve Mart aylarındaki başvuruların yarıdan fazlası İstanbul Temsilciliği’ne yapılmıştır. Başvuruların Haziran ayında yaklaşık beşte dördü, Mart ayında ise yarıdan fazlası 2004 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran kişilerdir. Bu yoğunlukta Mart ayında öğrenci eylemleri ve savaş karşıtı gösteriler gibi çeşitli toplumsal olaylara ve Haziran ayında İstanbul’da düzenlenen NATO zirvesini protesto etmek için yapılan gösterilere karşı güvenlik güçlerinin aşırı şiddet kullanması ve yoğun gözaltılar yaşanması, gözaltına alınan kişilerin büyük çoğunluğunun da kısa sürede serbest bırakılması rol oynamaktadır.

Aralık ve Kasım aylarındaki başvurular ise yoğunluk sırasıyla daha çok İstanbul, Adana, Diyarbakır ve İzmir temsilciliklerine yapılmıştır ve başvuruların yaklaşık onda dokuzu önceki yıllarda işkence ve kötü muameleye maruz kalan kişilerdir. Bu aylardaki yoğunluğun en önemli nedeni TBMM’de kabul edilen yeni Türk Ceza Kanunu’na göre cezaevlerindeki çok sayıda politik hükümlünün ceza bitim

Grafik 1. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin aylara göre dağılımı

tarihlerinden önce şartlı olarak salıverilmeleri ve bu kişilerin bazılarının cezaevine girmeden önce gözaltında ya da cezaevinde yaşadıkları işkence ve kötü muameleye bağlı sağlık sorunları nedeniyle vakfımıza başvurmaya başlamalarıdır. Bu nedene bağlı başvurular 2005'in ilk aylarında da sürmüştür.

Başvuruları TİHV'ye başvurmaya yönlendiren kişi ve kurumlar ele alındığında bir yönlendirme olmadan doğrudan başvuranların en fazla sayıda olduğu, İnsan Hakları Derneği'nin ve demokratik örgüt ve partilerin yönlendirmesiyle gelenlerin bunu izlediği görülmektedir. Geçmiş yıllara göre doğrudan başvuranların oran olarak belirgin yüksekliğinin önemli bir nedeni TİHV çalışmalarının tanınırlığının artması olsa gerektir (2002 yılı için % 13,3). Başvuruların TİHV ile ilgili bilgilendirme kaynaklarının dağılımı tüm başvurular ve 2004 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirtenler için Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin tamamı ve 2004 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirtenler için bilgilendirilme kaynaklarına göre dağılımı

Başvuru Yolu	Tüm Başvurular	%	2004'de GİG	%
Doğrudan	296	33,0	159	45,7
İHD Kanalıyla	196	21,8	106	30,5
Demokratik Örgüt ve/veya Partiler Kanalıyla	182	20,3	26	7,5
TİHV Başvurularının Önerisiyle	147	16,4	28	8,0
Avukatlar Yoluyla	47	5,2	26	7,5
TİHV Gönüllülerinin Önerisiyle	16	1,8	0	0,0
TİHV Çalışanlarının Önerisiyle	8	0,9	0	0,0
Basın Aracılığıyla	6	0,7	3	0,9
Toplam	898	100,0	348	100,0

Değerlendirmemizin izleyen kısımları iki ana bölüm halinde yapılacak, birinci ana bölümde 898 başvurunun tamamı, ikinci ana bölümde ise 2004 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran 348 başvuru ayrı olarak değerlendirilecektir.

I- TÜM BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

A- SOSYAL VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1- Yaş ve Cinsiyet:

Başvuruların yaşları 11 ile 79 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması $31,8 \pm 9,7$ 'dir. 18 yaş ve altında 41 başvuru bulunmaktadır (%4,6). Bu tablo başvurularımızın başvurdukları yıldaki yaşlarını ifade etmekte olup, işkence gördüğü yaşı, doğal olarak, doğrudan yansıtmamaktadır.

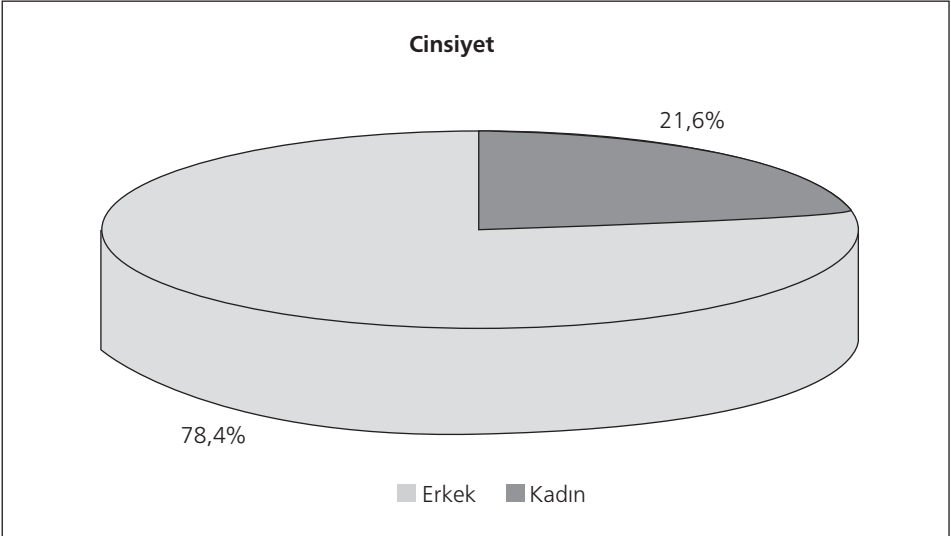
18 yaşından küçükler için olumlu kimi yasal düzenlemeler söz konusudur. Buna göre kolluk kuvvetlerinin 18 yaşından küçükler için yakalama yetkisi dışında gözaltına alma ya da ifade alma yetkisi bulunmamaktadır. İllerde çocuk müdürlükleri kurulmuş, ifadelerin savcılıklar tarafından alınması düzenlenmiş olmasına karşın, uygulamada kayıt dışı özgürlüklerinden alıkonulmaları dahil, pek çok sorun ile karşılaşmaktadır. Bu sorunların çözümü açısından düzenlemelerin güvence altına alınması ve yaptırımların kuvvetlendirilmesi önem arz etmektedir. Başvuruların yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. 2004 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grubu	Başvuru Sayısı	%
0-18	41	4,6
19-25	224	24,9
26-30	174	19,4
31-35	176	19,6
36-40	120	13,4
41-45	84	9,3
46 ve üstü	79	8,8
Toplam	898	100,0

Başvuruların 704'ü erkek (%78,4), 194'ü kadındır (%21,6) (Grafik 2).

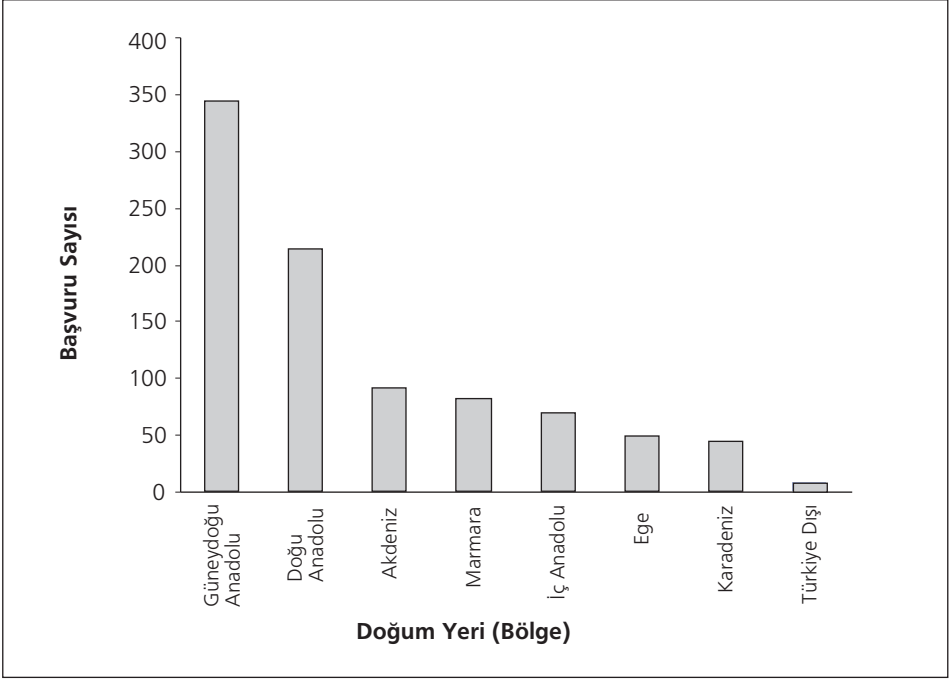
Grafik 2. 2004 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cinsiyetlerine göre dağılımı

2- Doğum Yeri:

Başvuruların yaklaşık beşte ikisinin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde doğduğu, Doğu Anadolu ve Akdeniz Bölgesi doğumluların ikinci ve üçüncü sırayı aldığı görülmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu doğumluların toplamı tüm başvuruların yaklaşık %62'si kadardır. Akdeniz Bölgesi doğumlular başvuruların %10,1'ini, Marmara Bölgesi doğumlular ise %9,1'ini oluşturmaktadır. Başvuruların doğum yerlerine göre dağılımı Grafik 3'de verilmiştir.

Grafik 3. 2004 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin doğum yerlerine göre dağılımı

Doğum yerleri il düzeyinde ele alındığında başvurular arasında en fazla Diyarbakır (134 kişi, %14,9), Mardin (94 kişi, %10,5), İstanbul (66 kişi, %7,3), Siirt (48 kişi, %5,3) ve Tunceli (45 kişi, %5,0) doğumlu kişilerin bulunduğu görülmektedir.

İşkence görenler arasında Kürt kökenli yurttaşların fazla sayıda olması, doğum yerlerine göre dağılımda görülen Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi yüksekliğinin önemli nedenleri arasında düşünülmüştür.

3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu:

Başvuruların 394'ü (%43,9) ortaokul ya da lise mezunu, 354'ü (%39,4) ilkököl mezunu ya da okuryazar, 117'si (%13) üniversite mezunu ya da üniversiteden terktir. Başvuruların 33'ünün (%3,7) okuma yazması yoktur. Başvuruların öğrenim durumlarının daha ayrıntılı dağılımı Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. 2004 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin öğrenim durumlarına göre dağılımı

Öğrenim Durumu	Başvuru Sayısı	%
Okuryazar Değil	33	3,7
Okuryazar	68	7,6
İlkokul Mezunu	286	31,8
Ortaokul Mezunu	127	14,1
Lise Mezunu	267	29,7
Yüksekokul-Üniversite Terk	53	5,9
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	64	7,1
Toplam	898	100,0

Başvuruların iş durumları incelendiğinde 591 kişinin (%65,8) görüşme yapıldığı sırada işsiz olduğu görülmektedir. 94 kişi (%10,5) üniversite, 21 kişi ise (%2,3) ilk veya orta öğrenim öğrencisidir. Başvurular arasında ayrıca 17 (%1,9) basın mensubu bulunmaktadır.

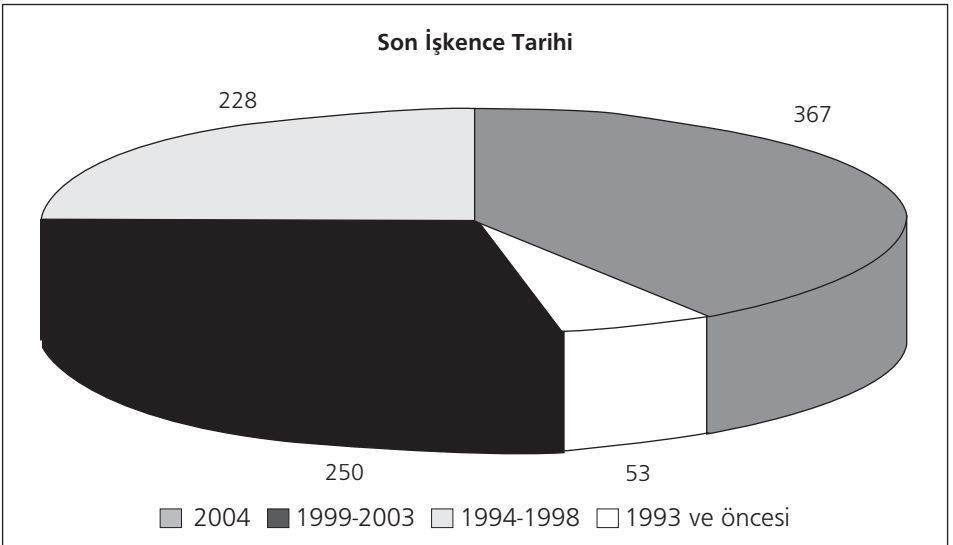
Önceki yıllarda olduğu gibi yüksek işsizlik oranı artarak sürmekte olan ve başlı başına üstünde çalışılması gereken bir sorun alanını işaret etmektedir. Bu sorunda gözaltı ve cezaevi süreçleri nedeniyle işten atılmalar, öğrenimin yarıda kalması, iş başvurusunda karşılaşılan güçlükler gibi unsurların rolü olmaktadır. Başvuruların iş durumları ayrıntılı olarak Tablo 6'da görülmektedir.

B- İŞKENCE SÜRECİ:

2004 yılında TİHV'ye işkence ve kötü muamele nedeniyle başvuran kişi sayısı 898'dir. Bu başvuruların son işkence gördükleri yıla bakıldığında 367 kişinin 2004 yılında, 228 kişinin 1999-2003 yılları arasında, 250 kişinin 1994-1998 yılları arasında, 53 kişinin ise 1993 ve öncesinde işkenceye maruz kaldığı görülmektedir (Grafik 4). Özellikle uzun cezaevi sürecinden sonra cezaevinden çıkıp merkezlerimize başvuran önemli sayıdaki başvurularımız 1994 yılından sonraki yoğunlukta gözönüne alınmalıdır. Başvuruların belirttikleri son işkence tarihinin yıllara göre dağılımı Tablo 7'de verilmektedir.

Tablo 6. 2004 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin iş-meslek durumlarına göre dağılımı

İş veya Meslek	Başvuru Sayısı	%
İşsiz	591	65,8
Üniversite Öğrencisi	94	10,5
Esnaf (dükkan, büro gibi kendi işinde çalışan)	33	3,7
Özel Sektörde Sanayi İşçisi	24	2,7
İnşaat İşçisi	23	2,6
İlk-Orta Öğrenim Öğrencisi	21	2,3
Ev Kadını	19	2,1
Gazeteci	17	1,9
Özel Sektörde Büro İş (Sekreter, Bankacı vb.)	16	1,8
Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan	13	1,4
Seyyar Satıcı	11	1,2
Tarım İşçisi	8	0,9
Emekli	7	0,8
Sanatçı	5	0,6
Avukat	4	0,4
Kamu Kuruluşunda Büro İş (Sekreter, Bankacı vb.)	3	0,3
Kamu Kuruluşunda Sanayi İşçisi	3	0,3
Öğretmen	3	0,3
Çiftçi	2	0,2
Mühendis	1	0,1
Toplam	898	100,0

Grafik 4. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son işkence gördükleri yıla göre dağılımı

Tablo 7. 2004 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin belirttikleri son işkence tarihinin yıllara göre dağılımı

Son İşkence Tarihi	Başvuru Sayısı
1993 ve öncesi	53
1994	73
1995	61
1996	50
1997	31
1998	35
1999	33
2000	77
2001	35
2002	29
2003	54
2004	367
Toplam	898

2004 yılında işkence gören 367 başvuru arasında, son işkence uygulamasına cezaevinde maruz kalan 19 kişi dışında kalan 348 başvurudan elde edilen bilgiler ikinci ana bölümde ayrıca ele alınmıştır.

1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci:

2004 yılında başvuran tüm başvuruların 819'u (%91,2) siyasi nedenlerle, 77 kişi ise (%8,6) adli nedenlerle işkenceye maruz kaldığını belirtmiştir. (İnsan hakları örgütlerinin yayınladığı raporlarından edinilen bilgiler, adli nedenler ile gözaltına alınan ve işkence gören bir çok kişinin başvuruda bulunmadığına işaret etmektedir. Ancak 2004 yılı içinde işkence gören başvurularımız içindeki adli nedenler ile başvuranların oran olarak nispi yüksekliği ikinci bölümde yer almaktadır.)

Ayrıca 1 kişi sığınmacılık nedeniyle, 1 kişi de cinsel tercihi nedeniyle işkenceye maruz kaldığını bildirmiştir.

Başvuruların son yaşadıkları gözaltı sürelerinin dağılımına bakıldığında 313 kişinin (%34,9) 24 saatten az, 193 kişinin (%21,5) 8-15 gün, 120 kişinin (%13,4) 16-30 gün gözaltında kaldığı görülmektedir.

Özellikle 2004 yılı içinde işkence görenlerin değerlendirilmesini içeren ikinci bölümde daha açık görüleceği gibi gözaltı sürelerinde belirgin azalma söz konusudur.

İkinci bölümde de yer verileceği gibi, gözaltı sürelerindeki bu düşme olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ancak, bu gelişme ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 5/3'deki "kişinin hemen yargı önüne çıkarılma gereği"

hükümünün sağlanamadığı açıktır. Kaldı ki, dört günlük sürelerdeki geliştirilmiş işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele ve ceza uygulamaları, bu uygulamaların yarattığı sonuçlar, dahası kayıt dışı kısa süreli gözaltına alma uygulamaları göz önüne alındığında, konunun halen ciddiyetini koruyan önemli bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır.

Son gözaltı sürelerinin dağılımı Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. 2004 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sürelerine göre dağılımı

Son Gözaltı Süresi	Başvuru Sayısı	%
24 Saatten Az	313	34,9
24-48 Saat	88	9,8
49-72 Saat	42	4,7
73-96 Saat	45	5,0
5-7 Gün	73	8,1
8-15 Gün	193	21,5
16-30 Gün	120	13,4
1 Aydan Fazla	23	2,6
Bilinmiyor	1	0,1
Toplam	898	100,0

Başvuruların gözaltına alındıkları yer incelendiğinde 525 kişinin (%58,5) sokaktan veya başka bir açık alandan, 295 kişinin (%32,9) ise evden gözaltına alınmış olduğu görülmektedir.

Sokaktan ve açık alandan gözaltına alma oranının yüksekliği ile ilgili deneyimlerimiz, bu tür uygulamaların kayıt dışı gözaltına alma uygulamalarını kolaylaştırdığını göstermektedir. Son gözaltı yerlerinin dağılımı Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. 2004 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltına alındıkları yerlere göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Yer	Başvuru Sayısı	%
Sokaktan veya Açık Alandan	525	58,5
Evden	295	32,9
Kurumdan (Dergi, Dernek vb.)	30	3,3
Resmi Kurumdan	25	2,8
İşyerinden	13	1,4
Diğer	9	1,0
Bilinmiyor	1	0,1
Toplam	898	100,0

Başvuruların gözaltına alındıkları saat dağılımı Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. 2004 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltına alındıkları saate göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Saat	Başvuru Sayısı	%
08:00 - 18:00	557	62,0
18:00 - 24:00	172	19,2
24:00 - 08:00	165	18,4
Bilinmiyor	4	0,4
Toplam	898	100,0

Başvuruların son yaşadıkları gözaltında işkence gördükleri yerin dağılımına bakıldığında 500 kişinin (%55,7) emniyet müdürlüğünde, 202 kişinin (%22,5) sokakta veya açık alanda, 65 kişinin ise (%7,1) jandarma komutanlığında işkence gördüğü görülmektedir.

Bu konunun güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesinde yarar olacağı için yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

İşkence yapılan yerlere göre dağılım Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. 2004 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında işkence gördüğü yerlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Yer	Başvuru Sayısı	%
Emniyet Müdürlüğünde	500	55,7
Sokakta veya Açık Alanda	202	22,5
Jandarma Komutanlığında	65	7,2
Polis Karakolunda	53	5,9
Araç İçinde	23	2,6
Jandarma Karakolunda	20	2,2
Evde	7	0,8
Diğer	3	0,3
Bilmiyor/Hatırlamıyor	4	0,4
Boş*	21	2,4
Toplam	898	100,0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltılarda ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin bölgesel dağılımına bakıldığında Marmara Bölgesi'nin başta geldiği, bunu Akdeniz ve Güneydoğu bölgelerinin izlediği görülmektedir (Tablo 12).

Tablo 12. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözetiminde yaşadıkları işkencenin bölgelere göre dağılımı

Son Gözetiminde İşkence Gördüğü Bölge	Başvuru Sayısı	%
Marmara	338	37,6
Akdeniz	167	18,6
Güneydoğu Anadolu	152	16,9
Ege	109	12,1
Doğu Anadolu	55	6,1
İç Anadolu	46	5,1
Karadeniz	5	0,6
Türkiye Dışı	4	0,4
Bilinmiyor	1	0,1
Boş*	21	2,3
Toplam	898	100,0

*Son yaşadığı gözetim sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözetimlerde ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin dağılımına iller bazında bakıldığında ise İstanbul, Adana, İzmir, Diyarbakır ve Ankara'nın ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Gözetiminde işkence yapılan yerin illere göre dağılımında ilk yirmi il Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında işkence gördükleri yerin illere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü İl	Başvuru Sayısı	%
İstanbul	323	36,0
Adana	109	12,1
İzmir	85	9,5
Diyarbakır	81	9,0
Ankara	41	4,6
Mersin	34	3,8
Mardin	26	2,9
Manisa	13	1,4
Batman	12	1,3
Şırnak	11	1,2
Hatay	10	1,1
Van	10	1,1
Antalya	9	1,0
Siirt	9	1,0
Aydın	8	0,9
Tunceli	8	0,9
Ağrı	7	0,8
Şanlıurfa	7	0,8
Bingöl	6	0,7
Gaziantep	6	0,7
Diğer	61	6,8
Bilinmiyor	1	0,1
Boş*	21	2,3
Toplam	898	100,0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltılarda ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)

Tedavi ve Rehabilitasyon Projesi kapsamında 2004 yılı başından itibaren kullanmaya başladığımız program çerçevesinde işkence uygulanan merkezleri doğrudan izleme ve konu ile ilgili özel çalışma yapma olanağı yaratılmıştır.

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı merkezlere ayrıntılı olarak bakıldığında İstanbul, Adana, İzmir, Diyarbakır, Mersin, Ankara ve Mardin Terörle Mücadele Şubelerinin (TMSŞ) ve Diyarbakır Çevik Kuvvet Merkezi, İstanbul Emniyet Müdürlüğü, İstanbul Gayrettepe Emniyet Müdürlüğü, Adana Emniyet Müdürlüğü ve Diyarbakır JİTEM'in işkence olaylarının en yoğun yaşandığı yerler olarak göze çarptığı görülmektedir.

Son işkencenin yaşadığı merkezler arasında ilk yirmi sırayı alanlar Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaşadıkları son işkencenin yapıldığı merkezlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Merkez	Başvuru Sayısı	%
İstanbul TMŞ	72	8,0
Adana TMŞ	60	6,7
İzmir TMŞ	56	6,2
Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Bürosu	28	3,1
Diyarbakır TMŞ	24	2,7
Mersin TMŞ	24	2,7
Ankara TMŞ	23	2,6
İstanbul Gayrettepe Emniyet Müdürlüğü	19	2,1
İstanbul Emniyet Müdürlüğü	14	1,6
Adana Emniyet Müdürlüğü	13	1,4
Diyarbakır JİTEM	13	1,4
Mardin TMŞ	11	1,2
Adana Yüreğir Jandarma Komutanlığı	7	0,8
Batman TMŞ	7	0,8
İstanbul Beyoğlu Polis Karakolu	7	0,8
Mardin Jandarma Komutanlığı	7	0,8
Şanlıurfa TMŞ	6	0,7
Tarsus TMŞ	6	0,7
Antalya TMŞ	5	0,6
İstanbul Beşiktaş Polis Karakolu	5	0,6
Diğer Emniyet Müdürlüğü ve TMŞ	132	14,7
Diğer Polis Karakolu	51	5,7
Diğer Jandarma Komutanlığı ve JİTEM	28	3,1
Diğer Jandarma Karakolu	20	2,2
Bir merkezde işkence görmeyenler*	235	29,0
Bilmiyor/Hatırlamıyor	4	0,4
Boş**	21	2,4
Toplam	898	100,0

*Sokakta veya açık alanda, evde, araç içinde ve diğer yerlerde işkence görenler

**Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltılarda ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır).

Başvuruların son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 15'de verilmiştir (Bu değerlendirme 898 kişi arasında son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen 21 kişi ve bilgi alınamayan 1 kişi dışında kalan 866 kişi üzerinden yapılmıştır). Bu konunun da güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesinde yarar olacağı için yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

Tablo 15. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

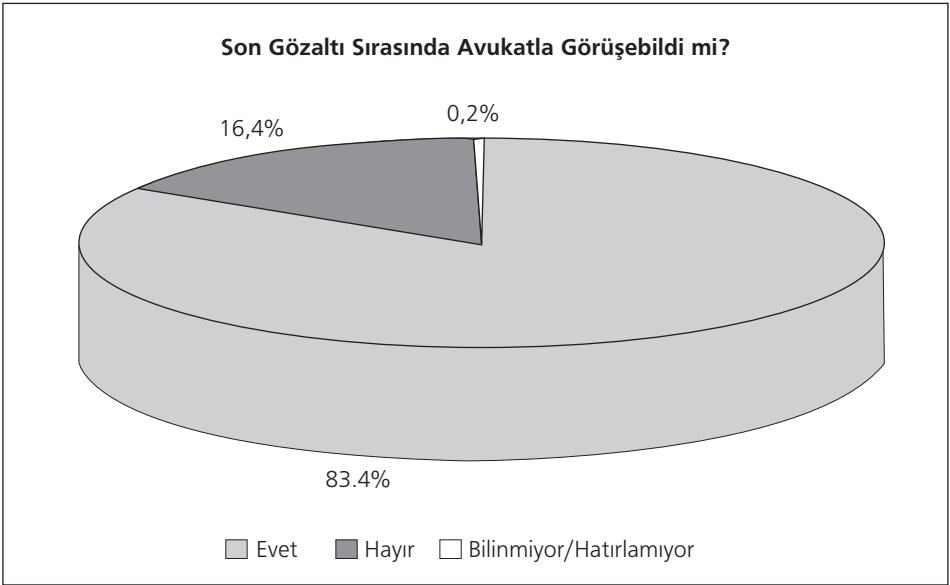
İşkence Yöntemi	Başvuru Sayısı	%
Dayak	762	88,0
Hakaret	724	83,6
Gözbağı	463	53,5
Öldürme Tehdidi	462	53,3
Kendisine Yönelik Diğer Tehditler	417	48,2
Soyma	401	46,3
Uyutmama	371	42,8
Hücrede Tecrit	361	41,7
Soğuk Ortamda Bekletme	342	39,5
Yeme İçmenin Kısıtlanması	337	38,9
Basıncılı/Soğuk Su	328	37,9
Elektrik	325	37,5
İşeme ve Dışkılamanın Engellenmesi	306	35,3
Haya Burma	260	30,0
Cinsel Taciz	251	29,0
Diğer Pozisyonel İşkenceler	233	26,9
Askı	230	26,6
Gürültülü Müzik ve Marş Dinletme	218	25,2
İşkenceye Görsel/İşitsel Tanıklık Ettirme	210	24,2
Anlamsız İstemlere İtaat Etmeye Zorlama	194	22,4
Yakınlarına Yönelik Tehditler	176	20,3
Aşırı Fiziksel Aktiviteye Zorlama	152	17,6
Aşağılama	151	17,4
Saç, Sakal, Bıyık Yolma	131	15,1
Falaka	127	14,7
Kimyasal Maddelere Maruz Bırakma	126	14,5
Vücudun Tek Bir Noktasına Sürekli Vurma	125	14,4
Ajanlık Teklifi	98	11,3
Yalancı İnfaz	92	10,6
Yakınlarının Yanında İşkence Yapma	70	8,1
Havasız Bırakma	44	5,1
Tecavüz	36	4,2
Yakma	21	2,4
Zorla Tıbbi Müdahale	8	0,9
Diğer İşkenceler	59	6,8
Toplam	8611	9,9*

*Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar:

2004'te GİG başvuruların 147'si (%16,4) yaşadıkları son gözaltı sırasında bir avukatla görüşebildiklerini bildirmişlerdir (Grafik 5). Bu konunun da güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesinde yarar olacağı için yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

Grafik 5. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında avukatla görüşebilme oranları

Yaşadıkları son gözaltı sonrasında savcılığa çıkarılmadan serbest bırakılan ve hakkında dava açılmayan başvuru sayısı 226'dır (%25,2). 161 başvuru (%17,9) çıkarıldıkları savcılık ya da mahkeme tarafından serbest bırakılmıştır. 414 başvuru (%46,1) hakkında açılan davalar mahkumiyetle sonuçlanmış olup, 158 başvuru (%17,6) hakkında açılan davalar sürmektedir (Tablo 16 ve 17).

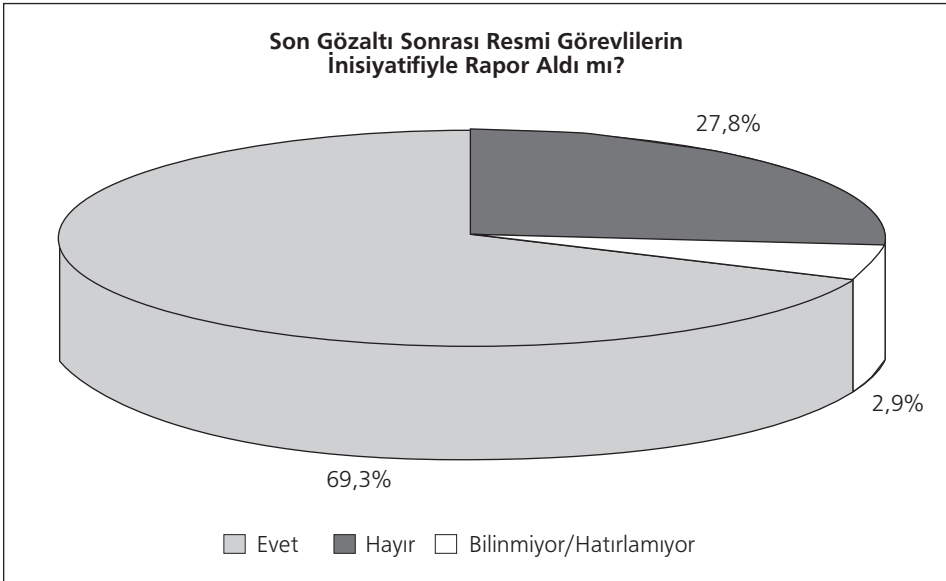
Tablo 16. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Durum	Başvuru Sayısı	%
Tutuklandı	509	56,7
Savcılığa Çıkarılmadan Serbest Bırakıldı	226	25,2
Savcılıktan ya da Mahkemeden Serbest Bırakıldı	161	17,9
Bilmiyor/Hatırlamıyor	2	0,2
Toplam	898	100,0

Tablo 17. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası dava süreci durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Dava Süreci	Başvuru Sayısı	%
Dava Açıldı, Mahkumiyet İle Sonuçlandı	414	46,1
Dava Açılmadı	226	25,2
Dava Açıldı, Sürüyor	158	17,6
Dava Açılıp Açılmadığı Bilinmiyor	57	6,3
Dava Açıldı, Beraat İle Sonuçlandı	34	3,8
Dava Açıldı, Sonucu Bilinmiyor	8	0,9
Bilmiyor/Hatırlamıyor	1	0,1
Toplam	898	100,0

Yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifi ile adli rapor alan başvuru sayısı 622'dir (%69,3) (Grafik 6).

Grafik 6. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifi ile adli rapor alma durumlarına göre dağılımı

Bu 622 başvurunun yaklaşık yarısının (309 kişi, %49,7) adli muayenesi hastane ya da sağlık ocaklarında, 199'unun (%32) adli muayenesi İstanbul'da Adli Tıp Kurumu ve diğer illerde Adli Tıp Şube Müdürlüklerinde yapılmıştır. 57 kişi (%9,2) ise adli muayenelerinin gözaltında tutuldukları yerde yapıldığını bildirmektedir (Tablo 18). Ayrıca 73 kişi son gözaltıları sonrasında kendi istekleri ile adli rapor aldıklarını bildirmektedirler.

Tablo 18. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası adli muayenelerinin yapıldığı yerlere göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Adli Muayenenin Yapıldığı Yer	Başvuru Sayısı	%
Hastane	202	32,5
Adli Tıp Şube Müdürlüğü	166	26,7
Sağlık Ocağı	107	17,2
Gözaltında Tutulduğu Yer	57	9,2
Adli Tıp Kurumu	33	5,3
Bilmiyor/Hatırlamıyor	57	9,2
Toplam	622	100,0

Gözaltı sonrasında adli muayenesi yapılan 622 başvuruya adli muayene süreciyle ilgili değerlendirmeleri sorulduğunda başvuruların yaklaşık üçte ikisi adli muayene sırasında güvenlik güçlerinin dışarı çıkarılmadığını (424 kişi, %68,2), adli hekimin yakınmaları dinlemediğini (383 kişi, %61,6), adli hekimin öykü almadığını (414 kişi, %66,6) ve adli hekimin bulgulara uyumlu rapor düzenlemediğini (386 kişi, %62,1), yaklaşık dörtte üçü ise (458 kişi, %73,6) adli hekimin gerektiği gibi muayene etmediğini söylemiştir (Tablo 19).

Tablo 19. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin gözaltı sonrası adli muayene süreci ile ilgili değerlendirmelerine göre dağılımı

Adli Muayene ile İlgili Değerlendirmeler	Evet		Hayır		Bilm./Hat.		Toplam	
	Evet	%	Hayır	%	Bilm./Hat.	%	Toplam	%
Adli muayene sırasında güvenlik güçleri dışarı çıkarıldı mı?	177	28,5	424	68,2	21	3,4	622	100,0
Adli hekim yakınmaları dinledi mi?	228	36,7	383	61,6	11	1,8	622	100,0
Adli hekim öykü aldı mı?	196	31,5	414	66,6	12	1,9	622	100,0
Adli hekim gerektiği gibi muayene etti mi?	139	22,3	458	73,6	25	4,0	622	100,0
Adli hekim bulgulara uyumlu rapor düzenledi mi?	100	16,1	386	62,1	136	21,9	622	100,0

Başvuruların yaptıkları değerlendirmelere göre, göreceli olarak adli muayene kurallarına daha fazla uyulan yerin Adli Tıp Kurumu olduğu görülmektedir. Adli Tıp Kurumu'nda muayene edilen 33 başvurunun 17'si (%52) adli hekimin güvenlik güçlerini dışarı çıkardığını, 25'i (%76) yakınmaları dinlediğini, 22'si (%67) öykü aldığını, 21'i (%64) gerektiği gibi muayene ettiğini, 17'si (%52) bulgulara uyumlu rapor düzenlediğini belirtmiştir. Aynı yüzdeler Adli Tıp Şube Müdürlükleri söz konusu olduğu zaman düşmekte (166 kişiden alınan cevaplara göre sırasıyla %31, %45, %39, %27 ve %17), hastane ve sağlık ocaklarında yapılan adli muayenelerde olumlu yanıtlar daha da azalmakta (toplam 309 kişiden alınan cevaplara göre sırasıyla %32, %37, %31, %24 ve %16), gözaltı yerinde yapılan adli muayenelerde ise muayenenin kurallara uygun yapıldığına dair verilen cevaplar %10'un da altına düşmektedir (57 kişiden alınan cevaplara göre sırasıyla %4, %7, %7, %5, %4).

Başvurulardan 349'u (%38,9) mahkeme ya da savcılıktaki sorgusu sırasında kendisine işkence yapıldığını ifade etmiş, 150'si (%16,7) ise ayrı bir dilekçe ile savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. Ayrıca 6 başvuru TİHV'nin yönlendirmesiyle ayrı bir dilekçeyle savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. 349 kişi (%41,9) işkence gördüğüne dair herhangi bir suç duyurusunda bulunmadığını bildirmiştir.

Bu konuların da güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesinde yarar olacağı için yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

3- Cezaevi Süreci:

Tüm başvurular içinde herhangi bir zamanda cezaevinde yatan başvuru sayısı 579 (%64,4), son yaşadıkları gözaltından sonra cezaevinde kalan başvuru sayısı 525'tir (%58,5). Bu başvuruların son gözaltından sonra cezaevinde kaldıkları süre 2 gün ile 244 ay arasında değişmekte olup ortalama süre 83,3 aydır (Standart Sapma: 47,69; Medyan: 107 ay).

Cezaevi öyküsü bulunan 579 başvurunun cezaevinde kaldıkları toplam süre dağılımı Tablo 20'de verilmiştir. Buna göre tüm başvuruların yaklaşık dörtte birini oluşturan 216 kişinin 9-11 yıl arasında cezaevinde kalan kişilerden oluştuğu, başvurular arasında cezaevinde yatan her on kişiden birinin 11-20 yıl arasında cezaevinde kaldığı görülmektedir.

Tablo 20. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevinde kaldıkları sürelerle göre dağılımı

Toplam Cezaevi Süresi	Başvuru Sayısı	%
0-2 Ay	34	5,9
3-12 Ay	64	11,1
13-36 Ay	57	9,8
37-60 Ay	29	5,0
61-84 Ay	55	9,5
85-108 Ay	66	11,4
109-132 Ay	216	37,3
11-20 Yıl	58	10,0
Toplam	579	100,0

Cezaevi öyküsü olan 579 başvurunun tahliye olduktan ne kadar süre sonra TİHV'ye başvurdukları incelendiğinde, bu başvuruların 225'inin (%38,9) tahliye olduktan sonra 1 aydan kısa bir süre içinde, 248 kişinin (%42,8) ise 1-12 ay içinde TİHV'ye başvurdukları görülmektedir.

Cezaevinden çıkan 579 kişinin yaklaşık %60'ının (346 kişi) ceza süreleri dolduğu için tahliye edildiği, 94 kişinin ise (%16,2) af, şartlı salıverme veya sağlık nedeniyle ceza ertelenmesi sonucu cezaevinde tahliye olduğu görülmektedir (Tablo 21).

Tablo 21. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine cezaevinden çıkarak başvuran kişilerin tahliye nedenlerine göre dağılımı

Cezaevinden Tahliye Şekli	Başvuru Sayısı	%
Ceza Bitimi	346	59,8
Tutuksuz Yargılanmak Üzere	108	18,7
Af / Şartlı Salıverilme	81	14,0
Beraat	25	4,3
Sağlık Nedeni İle Erteleme	13	2,2
Boş	6	1,0
Genel Toplam	579	100,0

Cezaevinde yatan başvurular arasında F tipi cezaevinde kalan başvurular, izolasyon koşullarına maruz kalmaları nedeniyle özel bir önem taşımaktadır. Cezaevi öyküsü olan 579 kişi içinde F tipi cezaevinde kalan başvuru sayısı 132'dir (%22,8). Bu kişilerin F tipi cezaevinde kaldığı süre 1 ayla 59 ay arasında değişmekte olup ortalama süre 19,3 aydır (Standart Sapma: 16,06; Medyan: 11 ay). F tipi cezaevinde kalan 132 başvuru arasında tek kişilik hücrede kalan başvuru

sayısı 32'dir (%24,2). Bu kişilerin hücrede kaldıkları ortalama süre 1 ayla 46 ay arasında değişmekte olup ortalama 7,2 aydır (Standart Sapma: 9,91; Medyan: 4 ay).

Prototip olarak F tipi cezaevleri ile başlayıp, özellikle kimi cezaevlerinde, genel uygulamaya dönüşen izolasyona dayalı uygulamalar önümüzdeki dönem Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri çalışmaları içinde özel bir alt başlık olarak ele alınacaktır.

Ayrıca cezaevlerinde herhangi bir nedenle tecrit cezası alan 64 başvuru bulunmaktadır (%11,9) ve bu başvuruların tecritte kaldıkları süre 1 günle 180 gün arasında değişmekte olup ortalama 29 gündür (Standart Sapma: 37,46; Medyan 15 gün).

Cezaevi öyküsü olan 579 başvurunun 223'ü (%38,5), bir cezaevi operasyonuna maruz kalmıştır. Bu başvuruların %70'inden fazlası (157 kişi) 19 Aralık 2000 tarihinde açlık grevlerine karşı aynı anda çok sayıda cezaevinde birden yapılan cezaevi operasyonlarını yaşamış kişilerdir. Ayrıca başta 1995'deki Buca Cezaevi operasyonu olmak üzere diğer operasyonları yaşayan 66 başvuru bulunmaktadır (Tablo 22).

Tablo 22. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine cezaevinden çıkarak başvuran kişilerden cezaevi operasyonlarına maruz kalanların yaşadıkları operasyona göre dağılımı

Cezaevi Operasyonları	Başvuru Sayısı	%
19 Aralık 2000	157	70,4
Buca 1995	25	11,2
Diyarbakır 1996	9	4,0
Ümraniye 1996	6	2,7
Ulucanlar 1999	5	2,2
Burdur 1999	2	0,9
Diğer	19	8,5
Toplam	223	100,0

Bu başvuruların cezaevi operasyonlarında yaşadıkları operasyona özel travmalara bakıldığında, kimyasal maddeye maruz bırakılma ve dayak ve tartaklanmanın operasyon yaşayan başvuruların yarıya yakınının maruz kaldığı en yoğun yaşanan travmalar olduğu, 12 kişinin ateşli silahla, 7 kişinin ise bomba ve şarapnel parçasıyla yaralandığı görülmektedir (Tablo 23). 66 kişi, yaşadıkları cezaevi operasyonu sonrasında tedavi görmelerinin engellendiğini söylemişlerdir.

Tablo 23. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevleri operasyonları sırasında yaşadıkları travmalara göre dağılımı

Cezaevi Operasyonunda Yaşanan Travmalar	Başvuru Sayısı	%
Kimyasal Maddeye Maruz Bırakılma	108	48,4
Dayak, Tartaklama	105	47,1
Islak ve Soğuk Zeminde Uzun Süre Bırakılma	34	15,2
Ring Arabasında İşkence	32	14,3
Soyma ve Çıplak Bekletme	26	11,7
Hücrede Tecrit	21	9,4
Ateşli Silah Yaralanması	12	5,4
Bomba ve Şarapnel Parçasıyla Yaralanma	7	3,1
Enkaz Altında Kalma	3	1,3
Yanma	3	1,3
Toplam	351*	1,6*

*Cezaevi operasyonuna maruz kalan 223 kişi operasyon sırasında birden fazla travmaya maruz kalabildiği için sayı 223'den büyüktür. Dolayısıyla 1,6 rakamı yüzde olmayıp, bir kişinin maruz kaldığı ortalama travma sayısını vermektedir.

Cezaevi öyküsü olan 579 başvuru içinde cezaevinde işkence gördüğünü belirten 350 başvuru bulunmaktadır. Ayrıca 12 başvuru cezaevinde buldukları sırada tekrar sorgulanmak üzere götürüldüklerini, bu kişilerden 10'u bu sorgu sırasında da işkence gördüklerini belirtmişlerdir.

Cezaevinde işkence gören 350 kişinin cezaevinde gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 24'de verilmektedir.

Tablo 24. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevlerinde gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

İşkence Yöntemi	Başvuru Sayısı	%
Dayak	300	85,7
Hakaret	264	75,4
Öldürme Tehdidı	104	29,7
Kendisine Yönelik Diğer Tehditler	95	27,1
Soyma	91	26,0
Hücrede Tecrit	86	24,6
Görüşmenin Engellenmesi	82	23,4
Anlamsız İstemlere İtaat Etmeye Zorlama	67	19,1
Soğuk Ortamda Bekletme	57	16,3
Yeme İçmenin Kısıtlanması	53	15,1
Diğer Pozisyonel İşkenceler	47	13,4
Aşağılama	46	13,1
Uyutmama	40	11,4
Aşırı Fiziksel Aktiviteye Zorlama	36	10,3
İşkenceye Görsel/İşitsel Tanıklık Ettirme	35	10,0
Cinsel Taciz	29	8,3
Gürültülü Müzik ve Marş Dinletme	23	6,6
Saç, Sakal, Bıyık Yolma	23	6,6
İşeme ve Dışkılamanın Engellenmesi	22	6,3
Tek Tip Elbise Giydirme	22	6,3
Falaka	21	6,0
Gözbağı	20	5,7
Yakınlarının Yanında İşkence Yapma	20	5,7
Basınçlı/Soğuk Su	17	4,9
Yakınlarına Yönelik Tehditler	17	4,9
Tecavüz	16	4,6
Vücudun Tek Bir Noktasına Sürekli Vurma	15	4,3
Kimyasal Maddelere Maruz Bırakma	14	4,0
Ajanlık Teklifi	6	1,7
Haya Burma	6	1,7
Elektrik	4	1,1
Havasız Bırakma	4	1,1
Zorla Tıbbi Müdahale	4	1,1
Askı	3	0,8
Yalancı İnfaz	2	0,6
Diğer	23	6,6
Toplam	1714	4,9*

*Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

İşkence ve kötü muamelenin özgürlüğünden alıkonulmuş kişilerin kişilik bütünlüğüne yönelik her türlü şiddeti içerdiği gözönüne alındığında, cezaevlerinin işkence uygulama alanları içinde önemli bir alan olduğu görülmektedir.

Cezaevlerindeki işkence ve kötü muamele uygulamalarının arama ve denetimlerde, avukat ve aile görüşmesine gidiş ve gelişlerde, hastane sevkleri ya da mahkemelere götürülüp getirilirken yaşandığı ifade edilmektedir.

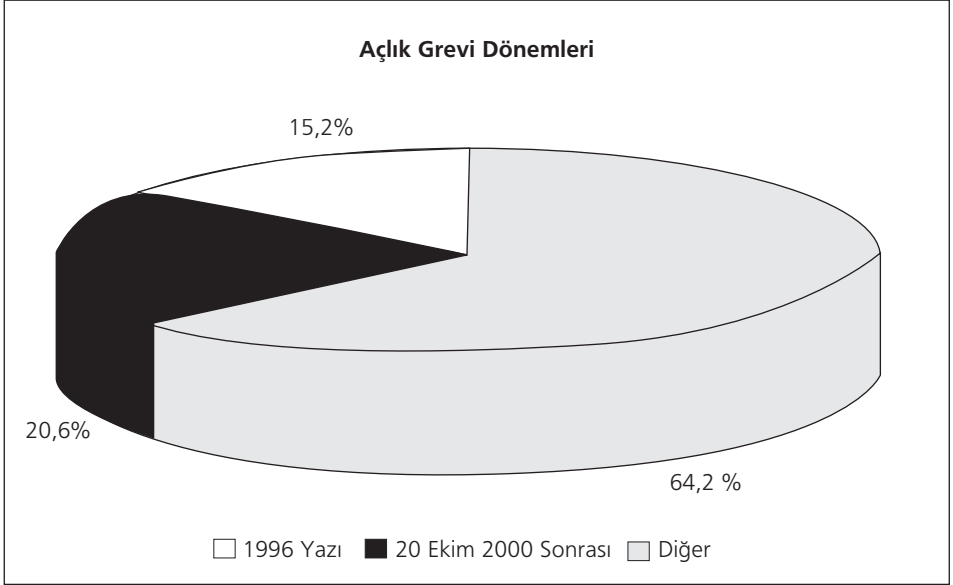
Cezaevi öyküsü olan 579 başvurunun 573'ünün son kaldıkları cezaevindeki koşullar hakkında sorulan sorulara verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 25'de görülmektedir.

Tablo 25. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son kaldıkları cezaevlerindeki koşullar hakkında sorulan sorulara verdikleri yanıtların dağılımı

Cezaevi Koşulları	Olumlu	Kısmen Olumlu	Olumsuz	Toplam
Barınma	34	127	412	573
Beslenme	22	99	452	573
Hijyen	16	98	459	573
Havalandırma	27	123	423	573
İletişim	28	98	447	573
Sağlık	30	69	474	573
Sevk	27	68	478	573
Yayın	33	127	413	573

Cezaevi öyküsü olan 579 başvuru içinde 486 kişi (%83,9) cezaevinde değişik zaman ve nedenlerle açlık grevi yaptığını belirtmektedir. Bu başvuruların 100'ü (%20,6) 20 Ekim 2000 sonrasında F tipi cezaevlerine karşı başlayan, 74'ü ise 1996 yılı Ağustos ayında yapılan açlık grevi eylemlerine katıldıklarını belirtmişlerdir. 312 kişi ise çeşitli dönemlerde açlık grevi yapmışlardır (Grafik 7).

Grafik 7. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevi sürecinde açlık grevlerine katılım dönemine göre dağılımı

C- TIBBİ DEĞERLENDİRME

Bu bölümde başvuruların tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde başvuru hekimleri ve konsültan hekimler (psikiyatrist, fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanı, göz hastalıkları uzmanı, KBB uzmanı vb.) tarafından yapılan tıbbi değerlendirmelerindeki anamnez, fizik muayene ve yapılan tetkikler sonucunda başvuruların sağlık durumlarıyla ilgili edinilen bilgiler derlenmiştir.

İşkenceye maruz kaldığı için tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimize başvuran 898 kişinin tedavi süreçlerinin değerlendirildiği bu bölümde öncelikle TİHV çalışma yaklaşımının aktarılması bu sürecin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Kişi başvuru sırasında hekime işkence öyküsünü ve yakınmalarını kendi ifadesiyle aktarır. Bu yakınmalardan işkence süreçleri ile ilgili olduğunu düşündüklerinin öyküsü ayrıntılı olarak alınır. Bundan sonra hekim, muayene ve değerlendirmeleri sonucunda yapılması gerekli olan laboratuvar tetkiklerini ve konsültasyonları ister. Yaklaşımını başvuruya açık olarak ifade eder. Son aşamada öykü, muayeneler ve tetkikler birlikte değerlendirilerek ortaya konan hastalıkların işkence ile ilişkisi belirlenir. Bu aşamada kişinin sağlığının bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi esastır.

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuru sürecinde tüm başvuranların tedavi ekibinin tüm üyeleri ile görüşmeleri amaçlanmakta, ancak psikiyatrist ile görüşme yapmak istemeyenlere istedikleri an bu görüşme imkanının olduğu belirtilerek ısrarcı olunmamaktadır.

Değerlendirme sonucunda, işkence ile ilişkili bulunmayan rahatsızlıklar için kişiye önerilerde bulunularak tedavileri için yol gösterilmektedir. İşkence ile ilişkili bulunan rahatsızlıkların tedavileri ise TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerince sürdürülmektedir. Tedavi ve rehabilitasyon için öngörülen program, öncelikle başvuranla paylaşılır ve birlikte yapılan değerlendirmenin sonrasında gerekli düzenlemeler (örn. başvuranın kendi özgül koşullarından kaynaklanan durumlar bu programı etkiler) yapılır. Tedavi ve rehabilitasyon programı bundan sonra uygulamaya konur.

Bulunan hastalıkların işkence ile ilişkilerinin değerlendirilmesi sırasında her tanı için aşağıdaki ilişkilendirme biçimlerinden biri kullanılmaktadır: Tek etyolojik faktör, varolan patolojiyi ağırlaştırdı veya ortaya çıkardı, faktörlerden biri, ilişki yok, belirlenemedi.

1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları:

2004 yılında başvuran 898 kişinin tamamının sağlıkları ile ilgili fiziksel ya da psikolojik bir yakınması vardır. Kas iskelet sistemi yakınmaları tüm başvuruların 576'sında (%64,1) görülen en yaygın yakınmalardır. İkinci sırada başvuruların 469'unda (%52,2) görülen psikolojik yakınmalar gelmektedir. Başvurular 6702 değişik yakınmada bulunmuşlardır. Bu yakınmaların sistemlere göre dağılımına bakıldığında ise psikolojik yakınma sayısının en fazla olduğu (%34,4) görülmektedir (Tablo 26).

Tablo 26. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel ve psikolojik yakınmalarına göre dağılımı

Sistemler	Başvuru Sayısı	Başvurular arasında %	Yakınma Sayısı	Yakınmalar arasında %
Kas İskelet Sistemi	576	64,1	1090	16,3
Psikolojik	469	52,2	2305	34,4
Sinir Sistemi	342	38,1	458	6,8
Sindirim Sistemi	302	33,6	562	8,4
Cilt	285	31,7	526	7,8
Genel	217	24,2	321	4,8
Ürogenital Sistem	206	22,9	342	5,1
Kulak Burun Boğaz	198	22,0	312	4,7
Göz	194	21,6	259	3,9
Solunum Sistemi	177	19,7	264	3,9
Kalp Damar Sistemi	117	13,0	143	2,1
Ağız-Diş	88	9,8	112	1,7
Endokrin Sistem	8	0,9	8	0,1
Toplam	3179*	.*	6702	100,0

*Bir başvurunun aynı zamanda birden fazla sistemle ilgili yakınması olduğu için toplam 898'den ve %100'den fazladır.

En çok görülen psikolojik yakınma olan uyku bozuklukları başvuruların üçte birden fazlasında (310 kişi) görülmektedir. En çok görülen fiziksel yakınma ise baş ağrısıdır (242 kişi). En sık görülen 10 fiziksel ve psikolojik yakınma Tablo 27 ve 28'de görülmektedir.

Tablo 27. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel yakınmalarının dağılımı

En Çok Görülen 10 Fiziksel Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular arasında %	Fiziksel yakınmalar arasında %	Tüm yakınmalar arasında %
Baş Ağrısı	242	26,9	5,5	3,6
Mide-Karın Ağrısı	203	22,6	4,6	3,0
Ciltte Renk Değişiklikleri	138	15,4	3,1	2,1
Görme Bozukluğu	132	14,7	3,0	2,0
Bel-Bacak Ağrısı	124	13,8	2,8	1,9
Bel Ağrısı	120	13,4	2,7	1,8
Yorgunluk, Halsizlik	113	12,6	2,6	1,7
Omuz Ağrısı	108	12,0	2,4	1,6
Sırt Ağrısı	103	11,5	2,3	1,5
Diz Ağrısı	97	10,8	2,2	1,4
Diğer Fiziksel Yakınmalar	3017	-	68,8	45,3
Toplam	4397	-	100,0	68,6

Tablo 28. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin psikolojik yakınmalarının dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikolojik Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular arasında %	Psikolojik yakınmalar arasında %	Tüm yakınmalar arasında %
Uyku Bozuklukları	310	34,5	13,4	4,6
Sıkıntı	282	31,4	12,2	4,2
Unutkanlık	277	30,8	12,0	4,1
Sinirlilik	258	28,7	11,2	3,8
Konsantrasyon Bozukluğu	230	25,6	10,0	3,4
İnsanlardan Uzaklaşma	176	19,6	7,6	2,6
Flashback	157	17,5	6,8	2,3
Ağlama İsteği	151	16,8	6,6	2,3
Kabus Görme	134	14,9	5,8	2,0
Hayattan Zevk Alamama	101	11,2	4,4	1,5
Diğer Psikolojik Yakınmalar	229	-	10,0	3,4
Toplam	2305	-	100,0	34,4

2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular:

Yapılan fizik muayeneler sonucunda 898 başvurunun 798'inde bir fiziksel bulgu saptanmıştır. Kas iskelet sistemi ile ilgili bulgular başvuruların 428'inde (%47,7) görülen en yaygın bulgulardır. Bunu 385 kişide izlenen (%42,9) cilt bulguları izlemektedir. Elde edilen toplam fiziksel bulgu sayısı 2796 olup bunların sistemlere göre dağılımı incelendiğinde yine kas-iskelet sistemine (%25,4) ve cilde (%23,3) ait bulguların ağırlık taşıdığı gözlenmektedir (Tablo 29).

Tablo 29. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin muayeneleri sonucu elde edilen fiziksel bulguların dağılımı

Sistemler	Başvuru Sayısı	Başvurular arasında %	Bulgu Sayısı	Bulgular arasında %
Kas İskelet Sistemi	428	47,7	710	25,4
Cilt	385	42,9	652	23,3
Ağız-Diş	198	22,0	446	16,0
Sindirim Sistemi	195	21,7	251	9,0
Kulak Burun Boğaz	182	20,3	257	9,2
Ürogenital Sistem	146	16,3	187	6,7
Göz	68	7,6	94	3,4
Solunum Sistemi	65	7,2	74	2,6
Sinir Sistemi	30	3,3	45	1,6
Kalp Damar Sistemi	25	2,8	25	0,9
Fonksiyonel Bozukluk	12	1,3	12	0,4
Endokrin Sistem	5	0,6	5	0,2
Toplam	1739*	.*	2796	100,0

*Bir başvurunun aynı zamanda birden fazla sistemle ilgili bulgusu olduğu için toplam 798'den ve %100'den fazla olmaktadır.

En çok karşılaşılan fiziksel bulgular ciltte ekimoz (%21,8) ve kaslarda ağrı ve hassasiyettir (%20,8). En çok görülen 10 bulgu ve diğer bulguların sistemlere dağılımı Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde rastlanan fiziksel bulguların dağılımı

En Çok Görülen 10 Bulgu ve Diğer Bulguların Sistemlere Göre Dağılımı	Bulgu Sayısı	Başvurular arasında %	Tüm fiziksel bulgular arasında %
Ciltte Ekimoz	196	21,8	7,0
Kaslarda Ağrı ve Hassasiyet	187	20,8	6,7
Epigastrium Hassasiyeti	149	16,6	5,3
Eksik Diş	125	13,9	4,5
Nedbe Dokusu	111	12,4	4,0
Kostovertebral Açık Hassasiyeti	105	11,7	3,8
Ciltte Erozyon	92	10,2	3,3
Dişte Renk Değişikliği	87	9,7	3,1
Ödem	85	9,5	3,0
Çürük Diş	75	8,4	2,7
Diğer Kas İskelet Sistemi Bulguları	523	58,2	18,7
Kulak Burun Boğaz Bulguları	257	28,6	9,2
Diğer Cilt Bulguları	168	18,7	6,0
Diğer Ağız-Diş Bulguları	159	17,7	5,7
Diğer Sindirim Sistemi Bulguları	102	11,4	3,6
Göz Bulguları	94	10,5	3,4
Diğer Ürogenital Sistem Bulguları	82	9,1	2,9
Solunum Sistemi Bulguları	74	8,2	2,6
Sinir Sistemi Bulguları	45	5,0	1,6
Genel Bulgular	38	4,2	1,4
Kalp Damar Sistemi Bulguları	25	2,8	0,9
Fonksiyonel Bozukluklar	12	1,3	0,4
Endokrin Sistem Bulguları	5	0,6	0,2
Toplam	2796	-	100,0

3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular:

Başvuruların 410'u (%45,7) psikiyatrist ile görüşmüştür. Bu başvurularla yapılan psikiyatri görüşmelerinde 359 kişide bir psikiyatrik belirti ve bulgu saptanmış olup, psikiyatrist tarafından saptanan bu belirti ve bulguların dağılımına bakıldığında anksiyete, uykuya dalma ve sürdürme güçlüğü, konsantrasyon güçlüğü, bellek

kusuru ve sinirlilik ve/veya tepki eşliğinde düşmenin, psikiyatri görüşmesi yapılan başvuruların yarısından fazlasında bulunduğu görülmektedir. Psikiyatristle görüşen 410 başvurunun 10 ve daha fazlasında görülen psikiyatrik belirti ve bulgular Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde rastlanan psikiyatrik belirti ve bulguların dağılımı

Başvuruların en az 10'unda görülen psikiyatrik belirti ve bulgular	Belirti ve Bulgu Sayısı	Psikiyatristle görüşen başvurular arasında %	Psikiyatrik belirti ve bulgular arasında %
Anksiyete (Sıkıntı)	246	60,0	6,5
Uykuya Dalma ya da Sürdürme Güçlüğü	235	57,3	6,2
Konsantrasyon Güçlüğü	224	54,6	5,9
Bellek Kusuru	216	52,7	5,7
Sinirlilik ve/veya Tepki Eşliğinde Düşme	210	51,2	5,6
Yorgunluk, Halsizlik	162	39,5	4,3
İnsanlardan Uzaklaşma ya da Onlara Yabancılaşma Duyguları	153	37,3	4,1
Travmayı Anımsatan Uyanıklarla Karşılaşıldığında Fizyolojik Tepkiler	142	34,6	3,8
Uyku Niceliğinde İleri Azalma ya da Artma	141	34,4	3,7
Travmayı Anımsatan Uyanıklarla Karşılaşıldığında Şiddetli Huzursuzluk Duygusu	137	33,4	3,6
İştah/Kilo Değişikliği (Artma ya da Azalma)	118	28,8	3,1
Flashback Yaşantısı ya da Travmatik Süreç Yeniden Yaşanıyormuşçasına Duygu ve Davranışlar	116	28,3	3,1
Önemli Etkinliklere İlgili ya da Katılımda Belirgin Azalma	115	28,0	3,1
Aşırı Uyanıklık (Tetikte Olma Duygusu)	114	27,8	3,0
Travmanın Yineleyen ya da Zorlayıcı Tarzda Anımsanması	106	25,9	2,8
Abartılı İrkilme Tepkileri	105	25,6	2,8

Tablo 31. Devam

Başvuruların en az 10'unda görülen psikiyatrik belirti ve bulgular	Belirti ve Bulgu Sayısı	Psikiyatristle görüşen başvurular arasında %	Psikiyatrik belirti ve bulgular arasında %
Ajitasyon (Huzursuzluk, Yerinde Duramama)	104	25,4	2,8
Geleceğin Kısıtlandığı Duygusu	104	25,4	2,8
Travma Anılarını Uyarın Etkinlik, Yer ya da insanlardan Kaçınma	104	25,4	2,8
Travmanın Yineleyen ya da Rahatsız Edici Tarzda Kabus Biçiminde Görülmesi	103	25,1	2,7
Travma İle İlgili Düşünce-Duygu ya da Söyleşilerden Kaçınma Çabaları	98	23,9	2,6
Yaşanmış ya da Tanık Olunmuş Travmatik Olay(lar)a Şiddetli Korku, Umutsuzluk ya da Dehşet Yanıtı	96	23,4	2,5
Depresif Afekt	95	23,2	2,5
Psikomotor Etkinlikte Azalma	79	19,3	2,1
Duygusal Kısıtlılık (ya da Küntlük)	67	16,3	1,8
Cinsel İstekte Azalma	62	15,1	1,6
Obsesyon	47	11,5	1,2
Travmanın Önemli Bir Kesitini Anımsayamama	46	11,2	1,2
Disforik Mizaç	45	11,0	1,2
Depresif Duygudurum	30	7,3	0,8
İntihar Düşüncesi ve/veya Girişimi	27	6,6	0,7
Disfori	22	5,4	0,6
Kompulsiyon	22	5,4	0,6
Sanrı	10	2,4	0,3
Diğer Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	68	-	1,8
Toplam	3769	-	100,0

4- Tanılar:

Başvurulara konan tanıların değerlendirmesi 2004 sonuna kadar herhangi bir tanı alan 880 başvuru arasında yapılmıştır. Konan 199 değişik tanı değerlendirildiğinde, fiziksel tanılar arasında yumuşak doku travması (251 kişi, %28,5); psikiyatrik tanılar arasında ise Kronik Travma Sonrası Stres Bozukluğu (149 kişi, %16,9) ilk sırada gelmektedir. İlk on fiziksel ve psikiyatrik tanı ve bunların tanı alan 880 başvuru arasındaki sıklığı Tablo 32 ve 33'de verilmiştir.

Tablo 32. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde görülen fiziksel tanılarının dağılımı

En Çok Konan 10 Fiziksel Tanı	Başvuru Sayısı	%
Yumuşak Doku Travması	251	28,5
Gastrit	75	8,5
Ciltte Kesi, Ezilme	44	5,0
Lomber Strain	39	4,4
Üriner Sistem Enfeksiyonu	34	3,9
Miyalji	32	3,6
Gastroduodenal Ülser	28	3,2
Sinüzit	27	3,1
Lomber Diskopati	26	3,0
Hemoroid	25	2,8

Tablo 33. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde görülen psikiyatrik tanılarının dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikiyatrik Tanı	Başvuru Sayısı	%
TSSB (Kronik)	149	16,9
Majör Depresif Bozukluk	87	9,9
Uyum Bozukluğu	47	5,3
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	38	4,3
Akut Stres Bozukluğu	24	2,7
TSSB (Akut)	20	2,3
Obsesif Kompulsif Bozukluk	19	2,2
Diğer Duygudurum Bozuklukları	10	1,1
Diğer Anksiyete Bozuklukları	6	0,7
Panik Bozukluğu	7	0,8

Başvurulara konan tanılarının başvurunun yaşadığı işkence süreciyle ilişkisi, travmayla bir ilişki kurulmayan tanılar dışarıda bırakılarak incelendiğinde, travmayla bağlantılı görülen tüm tanılarının %47'sinde işkence sürecinin tek etyolojik faktör olarak değerlendirildiği, %30,9'unda faktörlerden biri olduğu, %22,1'inde ise işkence sürecinin varolan patolojiyi ağırlaştırdığı veya ortaya çıkardığı sonucuna varıldığı görülmektedir.

2004 yılında başvuran 898 başvurunun 39'unda ise (%4,3) işkence ve travma süreciyle ilgili herhangi bir hastalık saptanmamıştır.

D- TEDAVİ VE REHABİLİTASYON SÜRECİ:

Bu bölümde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerinde uygulanan tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri ve bunların sonuçları derlenmiştir.

1- Uygulanan Tedaviler:

Toplam 898 başvuruya uygulanan tedavi yöntemleri incelendiğinde başvuruların 661'ine (%73,6) ilaç tedavisi, 272'sine (%30,3) psikofarmakoterapi verildiği; 134 kişiye (%14,9) egzersiz programı verildiği ve 48'ine (%5,3) fizik tedavi uygulandığı, 98 kişiye (%10,9) psikoterapi yapıldığı, 22 kişiye (%2,4) ise cerrahi müdahale uygulandığı görülmektedir. Uygulanan tedavilerin dağılımı Tablo 34'de görülmektedir.

Tablo 34. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan tedavi yöntemlerinin dağılımı

Uygulanan Tedaviler	Başvuru Sayısı	%
İlaç Tedavisi	661	73,6
Psikofarmakoterapi	272	30,3
Günlük Yaşam Önerisi	211	23,5
Egzersiz	134	14,9
Psikoterapi	98	10,9
Fizik Tedavi	48	5,3
Cerrahi Müdahale	22	2,4
Ortopedik Cihaz (Ortez, Baston, Tabanlık vb.)	18	2,0
Gözlük	8	0,9
Toplam	1472	1.6*

*Bir başvuruya uygulanan ortalama tedavi sayısı

2- Tedavi ve Rehabilitasyon Uygulamalarının Sonucu:

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerimizde başvurulara uygulanan fiziksel tedavilerin sonucu Tablo 35'de verilmiştir.

Tablo 35. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan fiziksel tedavi süreçlerinin sonuçları

Fiziksel Tedavi Sürecinin Sonucu	Başvuru Sayısı
Tedavi Tamamlandı	459
Tedavi Sürüyor	143
İşkence ve Cezaevi Süreçleriyle İlgili Herhangi Bir Hastalık Saptanmadı	135
Tedavi Başladıktan Sonra Yarım Kaldı	57
Tanı Konamadan Yarım Kaldı	45
Tanısal İşlemler Sürüyor	40
Toplam	879

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerimizde başvurulara uygulanan psikiyatrik tedavilerin sonucu Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 36. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan psikiyatrik tedavi süreçlerinin sonuçları

Psikiyatrik Tedavi Sürecinin Sonucu	Başvuru Sayısı
Tedavi Sürüyor	145
Tedavi Başladıktan Sonra Yarım Kaldı	117
Tedavi Tamamlandı	83
Tanı Konamadan Yarım Kaldı	41
Tanısal İşlemler Sürüyor	24
Verilen İlk Randevuya Gelmedi	11
Psikiyatrik Tedavi Görmek İstemedi	10
Psikolojik Tedavisi Başvuru Hekimince Düzenlendi	7
Toplam	438

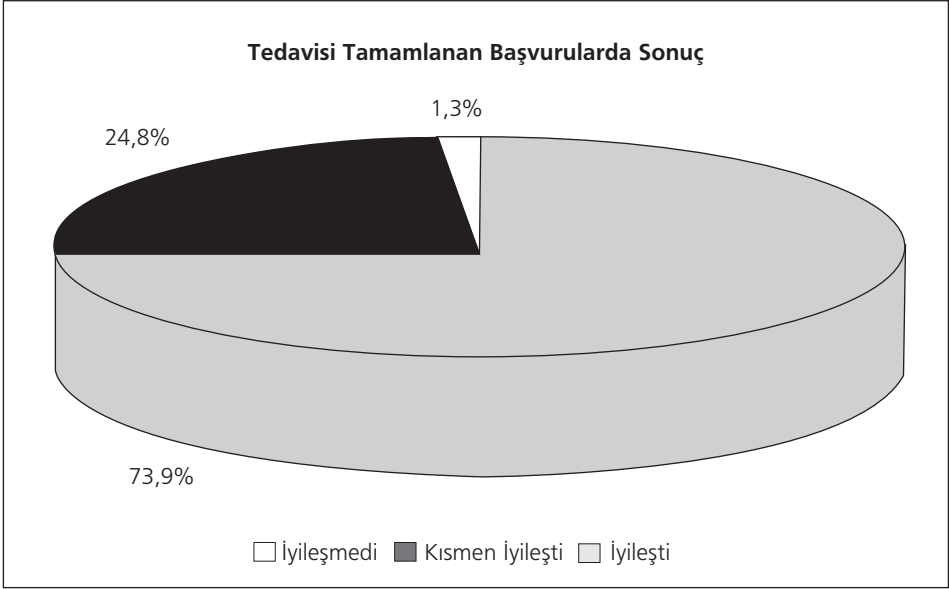
2004 yılı sonuna kadar tüm 2004 başvurularının tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinin seyri Tablo 37'de görüldüğü şekildedir.

Tablo 37. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel ve psikiyatrik tedavi süreçlerinin sonuçları

Dosyaların Seyri	Başvuru Sayısı
Tedavi Tamamlandı	387
Tedavi Sürüyor	223
Tedavi Başladıktan Sonra Yarım Kaldı	151
Tanı Konamadan Yarım Kaldı	52
İşkence ve Cezaevi Süreçleriyle İlgili Herhangi Bir Hastalık Saptanmadı	39
Tanısal İşlemler Sürüyor	38
Boş	8
Toplam	898

2004 yılı içinde tedavisi tamamlanan 387 başvurunun 286'sı tamamen, 96'sı kısmen iyileşmiştir (Grafik 8).

Grafik 8. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerden tedavi süreçleri tamamlananların tedavi sonuçlarına göre dağılımı

II- 2004 YILI İÇİNDE GÖZALTINDA İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE GÖREN BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde 2004 yılında TİHV'ye başvuran kişiler arasında 2004 yılında gözaltında işkence gördüğünü belirten (kısaca 2004'te GİG) 348 başvurunun sosyal ve demografik özellikleri, işkence süreciyle ilgili toplanan bilgiler ve tıbbi değerlendirmeleri ayrıca değerlendirilmiştir.

Başvuruların son olarak ne zaman işkence gördükleri, işkence uygulamalarının halen sistematik olarak uygulandığı iddialarını değerlendirmede nesnel bir ölçüt oluşturmaktadır. 2004 yılı içinde 348 kişinin işkence gördüğü için TİHV'ye başvurması işkencenin sistematik bir uygulama olduğunu destekler bir veridir.

A- SOSYAL VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1- Yaş ve Cinsiyet:

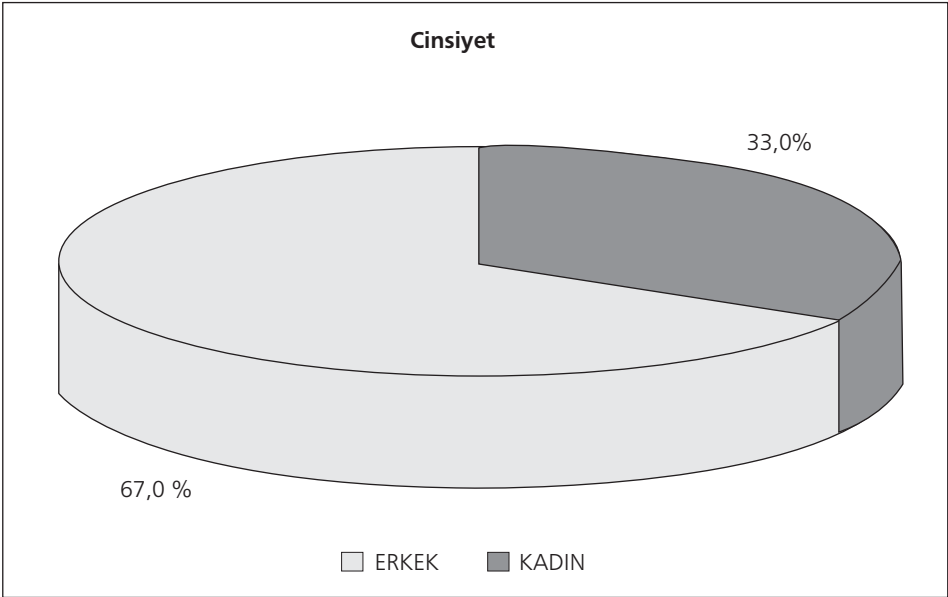
Başvuruların yaşları 13 ile 68 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması $26,9 \pm 9,2$ 'dir. 18 yaş ve altında 34 başvuru bulunmaktadır (%9,8). Birinci bölümde de ifade edildiği gibi, işkence gören 18 yaş altı başvurularımız oranına ilişkin bu değer daha gerçekçi gözükmemektedir. Başvuruların yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 38'de verilmiştir.

Tablo 38. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grubu	Başvuru Sayısı	%
0-18	34	9,8
19-25	173	49,7
26-30	55	15,8
31-35	32	9,2
36-40	17	4,9
41-45	18	5,2
46 ve üstü	19	5,5
Toplam	348	100,0

Başvuruların 233'ü erkek (%67), 115'i kadındır (%33) (Grafik 9).

Grafik 9. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin cinsiyetlerine göre dağılımı

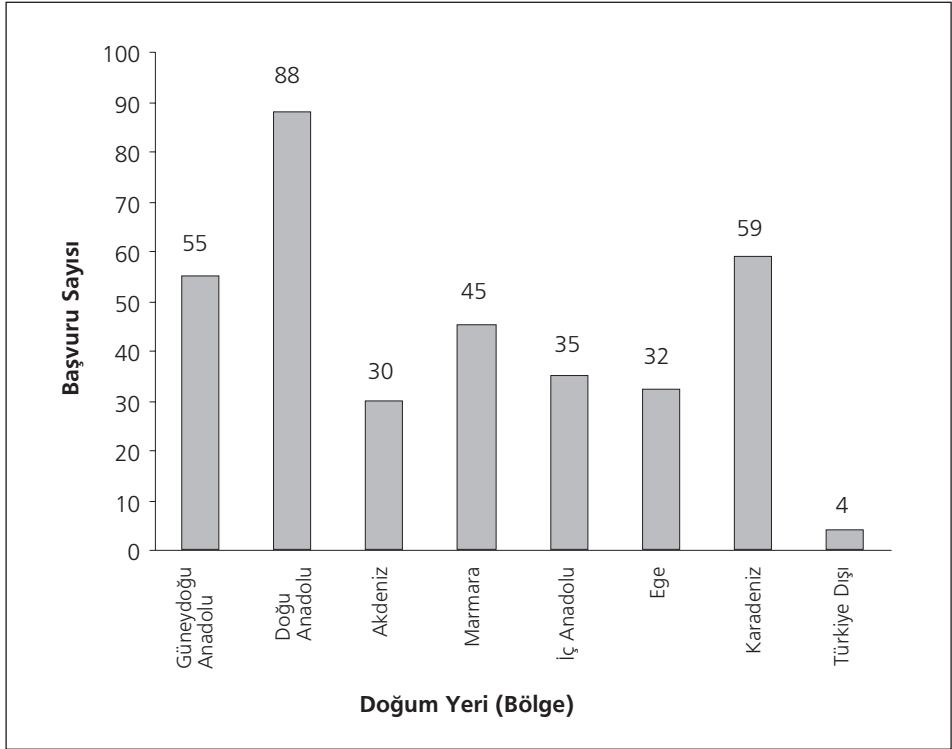

Yıl içi işkence gören kadın oranının, 2004 yılı toplam başvuruları içindeki kadın oranına göre belirgin yüksekliği dikkat çekici bulunmuştur.

2- Doğum yeri:

Başvuruların yaklaşık beşte ikisinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde doğduğu, Karadeniz ve Marmara Bölgesi doğumlarının üçüncü ve dördüncü sırayı aldığı görülmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde doğanlar 2004'de GİG başvurularının yaklaşık %17'sini, Marmara Bölgesi'nde doğanlar ise yaklaşık %13'ünü oluşturmaktadır. Başvuruların doğum yerlerine göre dağılımı Grafik 10'da verilmiştir.

Grafik 10. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözetiminde işkence gören kişilerin doğum yerlerine göre dağılımı

Doğum yerleri il düzeyinde ele alındığında başvurular arasında en fazla İstanbul (47 kişi, %13,5), Tunceli (25 kişi, %7,2), Adana ve Diyarbakır (23'er kişi, %6,6) ve Hatay (18 kişi, %5,2) doğumlu kişilerin bulunduğu görülmektedir.

3- Öğrenim ve iş-meslek durumu:

Başvuruların 205'i (%58,9) ortaokul ya da lise mezunu, 96'sı (%27,6) ilkökul mezunu ya da okuryazar, 36'sı (%10,3) üniversite mezunu ya da üniversiteden terktir. Başvuruların 11'inin (%3,2) okuma yazması yoktur. Başvuruların öğrenim durumlarının daha ayrıntılı dağılımı Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin öğrenim durumlarına göre dağılımı

Öğrenim Durumu	Başvuru Sayısı	%
Okuryazar Değil	11	3,2
Okuryazar	11	3,2
İlkökul Mezunu	85	24,4
Ortaokul Mezunu	49	14,1
Lise Mezunu	156	44,8
Yüksekökul-Üniversite Terk	7	2,0
Yüksekökul-Üniversite Mezunu	29	8,3
Toplam	348	100,0

Başvuruların iş durumları incelendiğinde 151 kişinin (%43,4) görüşme yapıldığı sırada işsiz olduğu görülmektedir. 77 kişi (%22,1) üniversite, 17 kişi ise (%4,9) ilk veya orta öğrenim öğrencisidir. Başvurular arasında ayrıca 11 (%3,2) basın mensubu bulunmaktadır.

Yıl içi işkence görenlerdeki işsiz oranının, 2004 yılı toplam başvurularımızdaki işsiz oranına göre belirgin düşüklüğü dikkat çekici bulunmuştur. Bu konu uzun süreli cezaevi süreci yaşayan başvurulara ilişkin işsizlik sorununun ne denli önemli bir sorun olduğuna işaret etmektedir. Başvuruların iş durumları ayrıntılı olarak Tablo 40'da görülmektedir.

Tablo 40. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin iş durumlarına göre dağılımı

İş veya Meslek	Başvuru Sayısı	%
İşsiz	151	43,4
Üniversite Öğrencisi	77	22,1
Esnaf (dükkan, büro gibi kendi işinde çalışan)	18	5,2
İlk-Orta Öğrenim Öğrencisi	17	4,9
Özel Sektörde Sanayi İşçisi	16	4,6
Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan	13	3,7
Gazeteci	11	3,2
Özel Sektörde Büro İş (Sekreter, Bankacı vb.)	10	2,9
Ev Kadını	8	2,3
Seyyar Satıcı	7	2,0
İnşaat İşçisi	5	1,4
Emekli	4	1,1
Sanatçı	4	1,1
Avukat	2	0,6
Öğretmen	2	0,6
Çiftçi	1	0,3
Kamu Kuruluşunda Büro İş (Sekreter, Bankacı vb.)	1	0,3
Kamu Kuruluşunda Sanayi İşçisi	1	0,3
Toplam	348	100,0

B- İŞKENCE SÜRECİ:

2004 yılında TİHV'ye işkence ve kötü muamele nedeniyle başvuran kişilerden 348'i 2004 yılında gözaltında işkence gören (2004'de GİG) kişilerdir. Tüm başvurular arasında 2004 yılında işkence gören kişi sayısı 367 olmakla birlikte, bu bölümdeki değerlendirmeye son işkence uygulamasına cezaevinde maruz kalan 19 kişi dahil edilmemiş, gözaltında işkence gören 348 başvurudan elde edilen bilgiler ele alınmıştır.

1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci:

2004'de GİG başvuruların 292'si (%83,9) siyasi nedenlerle, 54 kişi ise (%15,5) adli nedenlerle işkenceye maruz kaldığını belirtmiştir. Ayrıca 1 kişi sığınmacılık nedeniyle, 1 kişi de cinsel tercihi nedeniyle işkenceye maruz kaldığını bildirmiştir.

2004 toplam başvurularımız içinde adli nedenler ile işkence gören oranı %8,6 iken, yıl içinde adli nedenler ile işkence gören oranının %15,5 olması günümüzde adli nedenler ile sorun yaşayanların daha sık olarak merkezlerimize başvurduğunu düşündürmektedir. Bu artışta, TİHV'nin kamuoyundaki tanınırlığının artmasının yanı sıra, kişilerin hak arama bilincindeki nispi artış ve özellikle baro ve insan hakları kuruluşlarının işkence görenlere yönelik çalışmalarındaki artışın rolü düşünülebilir.

Başvuruların son yaşadıkları gözaltı sürelerinin dağılımına bakıldığında 255 kişinin (%73,3) 24 saatten az, 61 kişinin (%17,5) 24-48 saat gözaltında kaldığı görülmektedir. 6 kişinin (%1,7) gözaltı süresi 5-7 gün arasındadır. Birinci bölümde yorumlu olarak yer verildiği gibi, gözaltı sürelerinde belirgin bir azalma söz konusudur. Son gözaltı sürelerinin dağılımı Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 41. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sürelerine göre dağılımı

Son Gözaltı Süresi	Başvuru Sayısı	%
24 Saatten Az	255	73,3
24-48 Saat	61	17,5
49-72 Saat	15	4,3
73-96 Saat	10	2,9
5-7 Gün	6	1,7
Bilinmiyor	1	0,3
Toplam	348	100,0

Başvuruların gözaltına alındıkları yer incelendiğinde 302 kişinin (%86,8) sokaktan veya başka bir açık alandan gözaltına alınmış olduğu görülmektedir. Son gözaltına alınma yerlerinin dağılımı Tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 42. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı yerlerine göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Yer	Başvuru Sayısı	%
Sokaktan veya Açık Alandan	302	86,8
Resmi Kurumdan	18	5,2
Kurumdan (dergi, dernek vb.)	10	2,9
Evden	13	3,7
İşyerinden	4	1,1
Bilinmiyor	1	0,3
Toplam	348	100,0

Başvuruların gözaltına alındıkları saat dağılımı Tablo 43'de verilmiştir.

Tablo 43. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin gözaltına alındıkları saate göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Saat	Başvuru Sayısı	%
08:00 - 18:00	278	79,9
18:00 - 24:00	38	10,9
24:00 - 08:00	31	8,9
Bilinmiyor	1	0,3
Toplam	348	100,0

Başvuruların son yaşadıkları gözaltında işkence gördükleri yerin dağılımına bakıldığında 196 kişinin (%56,3) sokakta veya açık alanda, 70 kişinin (%20,1) emniyet müdürlüğünde, 41 kişinin ise (%11,8) polis karakolunda işkence gördüğü görülmektedir.

Başvurularımızın önemli bölümünün işkence ve kötü muamele uygulamalarına maruz kaldıkları yerler açısından sokak ve açık alanda dikkate değer bir artış gözlenmektedir. Bu gibi yerlerin en önemli özelliği, söz konusu uygulamaların kayıt altına alınamıyor olmasıdır. Bu durum bir taraftan söz konusu uygulamaların gerçek sayısının bir hayli yüksek olduğunun ipuçlarını bize verirken, diğer taraftan kişileri özgürlüklerinden alıkoyma keyifliliğini gözler önüne sermektedir. Ayrıca şiddetin sistematik bir yöntem haline gelmesinin de bir göstergesidir. Araç içi uygulamalar ile birlikte resmi olmayan kaçırma ve gözaltı olaylarını da içeren bu tür olaylar yetkililer tarafından kabul edilmediği için suç işleyen görevliler hakkında işlem yaptırmak da mümkün olmamaktadır.

Öte yandan, oran olarak nispi olarak azalmasına karşın, özel birimlerin de içinde yer aldığı emniyet müdürlükleri oranı oldukça yüksektir. İşkence yapılan yere göre dağılım Tablo 44'de verilmiştir.

Tablo 44. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin işkence gördükleri yerlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Yer	Başvuru Sayısı	%
Sokakta veya Açık Alanda	196	56,3
Emniyet Müdürlüğünde	70	20,1
Polis Karakolunda	41	11,8
Araç İçinde	23	6,6
Jandarma Komutanlığında	9	2,6
Evde	3	0,9
Jandarma Karakolunda	3	0,9
Bilmiyor/Hatırlamıyor	2	0,6
Diğer	1	0,3
Toplam	348	100,0

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin bölgesel dağılımına bakıldığında Marmara Bölgesi'nin başta geldiği, bunu Akdeniz ve Ege bölgelerinin izlediği görülmektedir (Tablo 45).

Tablo 45. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri bölgelere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Bölge	Başvuru Sayısı	%
Marmara	238	68,4
Akdeniz	35	10,1
Ege	32	9,2
Güneydoğu Anadolu	23	6,6
İç Anadolu	15	4,3
Doğu Anadolu	4	1,1
Bilinmiyor	1	0,3
Toplam	348	100,0

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin dağılımına iller bazında bakıldığında ise İstanbul, Adana, İzmir, Diyarbakır ve Ankara'nın ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Gözaltında işkence yapılan yerin illere göre dağılımında ilk yirmi il Tablo 46'da verilmiştir.

Tablo 46. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri illere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü İl	Başvuru Sayısı	%
İstanbul	236	67,8
Adana	34	9,8
İzmir	25	7,2
Diyarbakır	17	4,9
Ankara	15	4,3
Aydın	5	1,4
Manisa	2	0,6
Siirt	2	0,6
Tekirdağ	2	0,6
Tunceli	2	0,6
Van	2	0,6
Batman	1	0,3
Gaziantep	1	0,3
Hatay	1	0,3
Mardin	1	0,3
Şırnak	1	0,3
Bilinmiyor	1	0,3
Toplam	348	100,0

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı merkezlere ayrıntılı olarak bakıldığında İstanbul, Diyarbakır ve İzmir Terörle Mücadele Şubesi (TMŞ), İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Adana Yüreğir Jandarma Komutanlığı, İstanbul Beyoğlu Polis Karakolu, Diyarbakır TMŞ, İstanbul Beşiktaş Polis Karakolu ve Ankara Çankaya İlçe Emniyet Müdürlüğü göze çarpmaktadır. Son işkencenin yaşandığı merkezler arasında ilk yirmi sırayı alanlar Tablo 47’de verilmiştir.

Tablo 47. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri merkezlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Merkez	Başvuru Sayısı	%
İstanbul TMŞ	14	4,0
İstanbul Emniyet Müdürlüğü	11	3,2
Adana Yüreğir Jandarma Komutanlığı	6	1,7
İstanbul Beyoğlu Polis Karakolu	6	1,7
Diyarbakır TMŞ	6	1,7
İstanbul Beşiktaş Polis Karakolu	5	1,4
İzmir TMŞ	5	1,4
Ankara Çankaya İlçe Emniyet Müdürlüğü	5	1,4
İstanbul Fatih İlçe Emniyet Müdürlüğü	3	0,9
İstanbul Gayrettepe Emniyet Müdürlüğü	3	0,9
Adana Emniyet Müdürlüğü	2	0,6
Manisa Akhisar Emniyet Müdürlüğü	2	0,6
Ankara Anafartalar Polis Karakolu	2	0,6
Ankara Emniyet Müdürlüğü	2	0,6
İstanbul Feriköy Polis Karakolu	2	0,6
İstanbul Kocasinan Merkez Polis Karakolu	2	0,6
Siirt TMŞ	2	0,6
İstanbul Yakacık Polis Karakolu	2	0,6
İstanbul Zeytinburnu Asayiş Şube Müdürlüğü	2	0,6
Diyarbakır Çarşı Polis Karakolu	2	0,6
Diğer Polis Karakolu	19	5,5
Diğer Emniyet Müdürlüğü ve TMŞ	14	4,0
Diğer Jandarma Komutanlığı ve JİTEM	4	1,1
Diğer Jandarma Karakolu	2	0,6
Bir merkezde işkence görmeyenler*	223	64,1
Bilmiyor/Hatırlamıyor	2	0,6
Toplam	348	100,0

*Sokakta veya açık alanda, evde, araç içinde ve diğer yerlerde işkence görenler

Başvuruların son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 48’de verilmiştir.

Tablo 48. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

İşkence Yöntemi	Başvuru Sayısı	%
Dayak	306	87,9
Hakaret	223	64,1
Kimyasal Maddelere Maruz Bırakma	124	35,6
Kendisine Yönelik Diğer Tehditler	93	26,7
Öldürme Tehdidi	56	16,1
Aşağılama	48	13,8
Cinsel Taciz	34	9,8
Anlamsız İstemlere İtaat Etmeye Zorlama	30	8,6
Diğer Pozisyonel İşkenceler	24	6,9
Soğuk Ortamda Bekletme	22	6,3
İşkenceye Görsel/İşitsel Tanıklık Ettirme	22	6,3
Yakınlarının Yanında İşkence Yapma	22	6,3
Yeme İçmenin Kısıtlanması	22	6,3
Gözbağı	20	5,7
Uyutmama	18	5,2
Yakınlarına Yönelik Tehditler	18	5,2
Hücrede Tecrit	16	4,6
Soyma	14	4,0
Aşırı Fiziksel Aktiviteye Zorlama	14	4,0
İşeme ve Dışkılamanın Engellenmesi	14	4,0
Vücudun Tek Bir Noktasına Sürekli Vurma	14	4,0
Saç, Sakal, Bıyık Yolma	9	2,6
Basıncılı/Soğuk Su	8	2,3
Ajanlık Teklifi	7	2,0
Gürültülü Müzik ve Marş Dinletme	6	1,7
Haya Burma	3	0,9
Elektrik	3	0,9
Havasız Bırakma	3	0,9
Yalancı İnfaz	3	0,9
Yakma	2	0,6
Askı	1	0,3
Falaka	1	0,3
Tecavüz	1	0,3
Diğer İşkenceler	17	4,9
Toplam	1218	3,5*

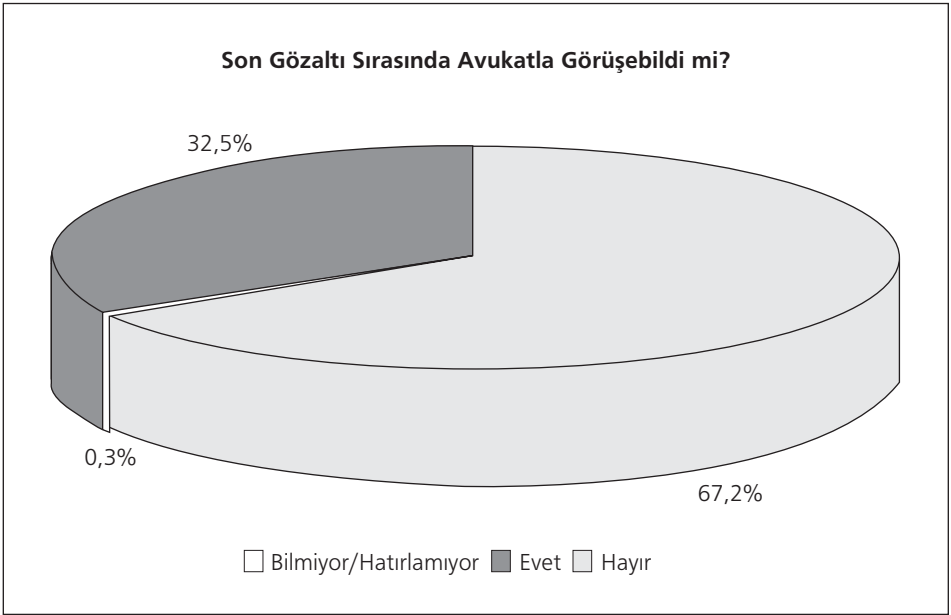
*Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

Dayak ve hakaret yöntemlerindeki yüksekliğin yanı sıra diğer yöntemlerin oranlarındaki azalış dikkat çekicidir.

2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar:

Başvuruların 113'ü (%32,5) yaşadıkları son gözaltı sırasında bir avukatla görüşebildiklerini bildirmişlerdir (Grafik 11). Geçmiş yıllara göre avukata erişimde artış söz konusudur. Ancak başvurularımızın %67,2 sinin avukata erişemiyor olma durumu kaygı vericidir.

Grafik 11. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında avukatla görüşebilme oranları

Yaşadıkları son gözaltı sonrasında savcılığa çıkarılmadan serbest bırakılan ve hakkında dava açılmayan başvuru sayısı 197'dir (%56,6). 128 başvuru (%36,8) çıkarıldıkları savcılık ya da mahkeme tarafından serbest bırakılmıştır. 104 başvuru (%29,9) hakkında açılan davalar sürmekte olup, 3 başvuru (%0,9) hakkında açılan davalar mahkumiyetle sonuçlanmıştır (Tablo 49 ve 50).

Tablo 49. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Durum	Başvuru Sayısı	%
Savcılığa Çıkarılmadan Serbest Bırakıldı	197	56,6%
Savcılıktan ya da Mahkemeden Serbest Bırakıldı	128	36,8%
Tutuklandı	22	6,3%
Bilmiyor/Hatırlamıyor	1	0,3%
Toplam	348	100,0%

Tablo 50. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası dava süreci durumlarına göre dağılımı

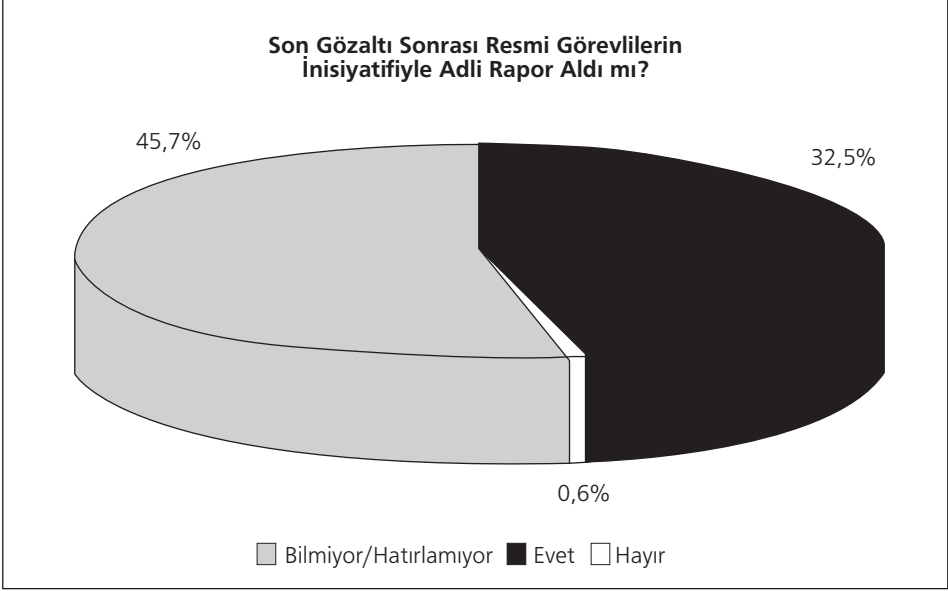
Son Gözaltı Sonrası Dava Süreci	Başvuru Sayısı	%
Dava Açılmadı	197	56,6
Dava Açıldı, Sürüyor	104	29,9
Dava Açılıp Açılmadığı Bilinmiyor	38	10,9
Dava Açıldı, Sonucu Bilinmiyor	4	1,1
Dava Açıldı, Mahkumiyet İle Sonuçlandı	3	0,9
Dava Açıldı, Beraat İle Sonuçlandı	1	0,3
Bilmiyor/Hatırlamıyor	1	0,3
Toplam	348	100,0

Başvurularımızın çok önemli bir bölümünün savcılığa bile çıkarılmadan salınması özgürlüğünden alıkoyma uygulamalarındaki keyfiliği ve bu uygulamanın kendisinin bir cezalandırma yöntemi olarak uygulandığını ortaya koymaktadır.

Gözaltı ile başlayan yargı süreçlerinin sonuçları ise, adalet sistemine yönelik tartışmalarda önemli bir veri olarak değerlendirilebilir.

Yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifile adli rapor alan başvuru sayısı 187'dir (%53,7) (Grafik 12).

Grafik 12. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifi ile adli rapor alma durumlarına göre dağılımı

Bu 187 başvurunun yaklaşık üçte ikisinin (127 kişi, %67,9) adli muayenesi hastane ya da sağlık ocaklarında, 56'sının (%32,6) adli muayenesi İstanbul'da Adli Tıp Kurumu ve diğer illerde Adli Tıp şube müdürlüklerinde yapılmıştır (Tablo 51). Ayrıca 41 kişi son gözaltıları sonrasında kendi istekleri ile adli rapor aldıklarını bildirmektedirler.

Tablo 51. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası adli muayenelerinin yapıldığı yerlere göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Adli Muayenenin Yapıldığı Yer	Başvuru Sayısı	%
Hastane	85	45,5%
Sağlık Ocağı	42	22,5%
Adli Tıp Şube Müdürlüğü	32	17,1%
Adli Tıp Kurumu	24	12,8%
Gözaltında Tutulduğu Yer	1	0,5%
Bilmiyor/Hatırlamıyor	3	1,6%
Toplam	187	100,0%

Gözetli sonrasında adli muayenesi yapılan 187 başvuruya adli muayene süreciyle ilgili değerlendirmeleri sorulduğunda başvuruların yaklaşık üçte ikisi adli muayene sırasında güvenlik güçlerinin dışarı çıkarıldığını (119 kişi, %63,6), adli hekimin yakınmaları dinlediğini (125 kişi, %66,8) ve adli hekimin öykü aldığını (115 kişi, %61,5) söylemiş, ancak başvuruların sadece yaklaşık yarısı (87 kişi, %46,5) adli hekimin gerektiği gibi muayene ettiğini ve yaklaşık üçte biri (68 kişi, %36,4) adli hekimin bulgulara uyumlu rapor düzenlediğini söylemiştir (Tablo 52).

Tablo 52. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözetiminde işkence gören kişilerin gözetli sonrası adli muayene süreci ile ilgili değerlendirmelerine göre dağılımı

Adli Muayene ile İlgili Değerlendirmeler	Evet		Hayır		Bilm./ Hat.		Toplam	
	Evet	%	Hayır	%	Bilm./ Hat.	%	Toplam	%
Adli muayene sırasında güvenlik güçleri dışarı çıkarıldı mı?	119	63,6	61	32,6	7	3,7	187	100,0
Adli hekim yakınmaları dinledi mi?	125	66,8	58	31,0	4	2,1	187	100,0
Adli hekim öykü aldı mı?	115	61,5	67	35,8	5	2,7	187	100,0
Adli hekim gerektiği gibi muayene etti mi?	87	46,5	87	46,5	13	7,0	187	100,0
Adli hekim bulgulara uyumlu rapor düzenledi mi?	68	36,4	58	31,0	61	32,6	187	100,0

Başvuruların yaptıkları değerlendirmelere göre, göreceli olarak adli muayene kurallarına daha fazla uyulan yerin Adli Tıp Kurumu olduğu görülmektedir. Adli Tıp Kurumu'nda muayene edilen 20 başvurunun 15'i (%75) adli hekimin güvenlik güçlerini dışarı çıkardığını, 19'u (%95) yakınmaları dinlediğini, 17'si (%85) öykü aldığını, 9'u (%45) gerektiği gibi muayene ettiğini, 13'ü (%65) bulgulara uyumlu rapor düzenlediğini belirtmiştir. Aynı yüzdeler Adli Tıp Şube Müdürlükleri söz konusu olduğu zaman benzer seyretmekte, hatta güvenlik güçlerini dışarı çıkarma ve gerektiği gibi muayene etme sorularında artmakta (36 kişiden alınan cevaplara göre sırasıyla %86, %86, %85, %64 ve %50), hastane ve sağlık ocaklarında yapılan adli muayenelerde ise muayenenin kurallara uygun yapıldığına dair olumlu yanıtlar azalmaktadır (toplam 127 kişiden alınan cevaplara göre sırasıyla %55, %57, %50, %41 ve %28).

Adli muayene ile ilgili değerlendirmelerde yeterli olmamakla birlikte, nispi olumlu gelişmeler gözlenmektedir. Kimi yasal düzenlemelerin ötesinde, esas olarak, bu konuda çalışmalar yapan hekim ve insan hakları kurumlarının çalışmalarının olumlu rolü hatırlanmalıdır.

Ancak söz konusu yetersizliklerin giderilmesine yönelik bu konudaki çalışmaların çok yönlü sürdürülme gereği ortadadır. İşkencenin önlenmesinde ve işkence yapan kamu görevlilerinin cezalandırılmasında adli muayenelerin usulüne uygun yapılması ve raporların gerçek bulgular ile uyumlu düzenlenmesinin önemi açıktır.

Başvurulardan 47'si (%13,5) mahkeme ya da savcılıktaki sorgusu sırasında kendisine işkence yapıldığını ifade etmiş, 86'sı (%24,7) ise ayrı bir dilekçe ile savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. Ayrıca 4 başvuru TİHV'nin yönlendirmesiyle ayrı bir dilekçeyle savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. 209 kişi (%60,1) işkence gördüğüne dair herhangi bir suç duyurusunda bulunmadığını bildirmiştir.

3- Cezaevi Süreci:

2004'de GİG başvurular içinde herhangi bir zamanda cezaevinde yatan başvuru sayısı 63 (%18,1), son yaşadıkları gözaltından sonra cezaevinde kalan başvuru sayısı 27'dir (%7,6). Bu başvuruların son gözaltından sonra cezaevinde kaldıkları süre 2 gün ile 7 ay arasında değişmekte olup ortalama süre 2,2 aydır (Standard Sapma: 1,86; Medyan: 2 ay).

C- TIBBİ DEĞERLENDİRME

Bu bölümde başvuruların tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde başvuru hekimleri ve konsültan hekimler (psikiyatrist, fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanı, göz hastalıkları uzmanı, KBB uzmanı vb.) tarafından yapılan tıbbi değerlendirmelerindeki anamnez, fizik muayene ve yapılan tetkikler sonucunda başvuruların sağlık durumlarıyla ilgili edinilen bilgiler derlenmiştir.

1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları:

2004'de GİG 348 kişinin tamamının sağlıkları ile ilgili fiziksel ya da psikolojik bir yakınması vardır. Kas iskelet sistemi yakınmaları 2004'de GİG başvuruların 258'inde (%74,1) görülen en yaygın yakınmalardır. İkinci sırada başvuruların 181'inde (%52,0) görülen cilt yakınmaları gelmektedir. Psikolojik yakınmalar ise 87 başvuru tarafından (%25,0) dile getirilmiştir. Başvurular 1823 değişik yakınmada bulunmuşlardır. Bu yakınmaların sistemlere göre dağılımına

bakıldığında ise yakınmaların en fazla kas-iskelet sisteminde (%28,4) ve ciltte (%21,5) yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 53).

Tablo 53. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel ve psikolojik yakınma sıklığına göre dağılımı

Sistemler	Başvuru Sayısı	Başvurular arasında %	Yakınma Sayısı	Yakınmalar arasında %
Kas İskelet Sistemi	258	74,1	517	28,4
Cilt	181	52,0	392	21,5
Sinir Sistemi	117	33,6	151	8,3
Psikolojik	87	25,0	364	20,0
Genel	72	20,7	95	5,2
Sindirim Sistemi	55	15,8	74	4,1
Göz	42	12,1	61	3,3
Kulak Burun Boğaz	42	12,1	55	3,0
Solunum Sistemi	27	7,8	32	1,8
Ürogenital Sistem	25	7,2	41	2,2
Ağız-Diş	21	6,0	25	1,4
Kalp Damar Sistemi	12	3,4	16	0,9
Toplam	939*	-*	1823	100,0

*Bir başvurunun aynı zamanda birden fazla sistemle ilgili yakınması olduğu için toplam 348'den ve %100'den fazla olmaktadır.

En çok görülen psikolojik yakınma olan uyku bozuklukları başvuruların beşte birinden biraz azında (62 kişi) görülmektedir. En çok görülen fiziksel yakınma ise ciltte renk değişikliğidir (118 kişi). En sık görülen 10 fiziksel ve psikolojik yakınma Tablo 54 ve 55'de görülmektedir.

Tablo 54. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözetiminde işkence gören kişilerin fiziksel yakınma sıklığına göre dağılımı

En Çok Görülen 10 Fiziksel Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular arasında %	Fiziksel yakınmalar arasında %	Tüm yakınmalar arasında %
Ciltte Renk Değişiklikleri	118	33,9	8,1	6,5
Baş Ağrısı	94	27,0	6,4	5,2
Şişlik	83	23,9	5,7	4,6
Ciltte Sıyrık	58	16,7	4,0	3,2
Sırt Ağrısı	58	16,7	4,0	3,2
Bel-Bacak Ağrısı	57	16,4	3,9	3,1
Ciltte Travma İzi	55	15,8	3,8	3,0
Omuz Ağrısı	55	15,8	3,8	3,0
Boyun-Kol Ağrısı	49	14,1	3,3	2,7
Tüm Vücutta Yaygın Ağrı	39	11,2	2,7	2,1
Diğer Fiziksel Yakınmalar	797	-	54,5	43,7
Toplam	1463	-	100,0	80,3

Tablo 55. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözetiminde işkence gören kişilerin psikolojik yakınma sıklığına göre dağılımı

En Çok Görülen 10 Fiziksel Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular arasında %	Psikolojik yakınmalar arasında %	Tüm yakınmalar arasında %
Uyku Bozuklukları	62	17,8	17,0	3,4
Sıkıntı	57	16,4	15,7	3,1
Sinirlilik	42	12,1	11,5	2,3
Unutkanlık	36	10,3	9,9	2,0
Konsantrasyon Bozukluğu	32	9,2	8,8	1,8
Kabus Görme	24	6,9	6,6	1,3
Flashback	21	6,0	5,8	1,2
Ağlama İsteği	18	5,2	4,9	1,0
İnsanlardan Uzaklaşma	18	5,2	4,9	1,0
Hayattan Zevk Alamama	14	4,0	3,8	0,8
Diğer Psikolojik Yakınmalar	40	-	11,0	2,2
Toplam	364	-	100,0	20,0

2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular:

Yapılan fizik muayeneler sonucunda 2004'de GİG 348 başvurunun 323'ünde bir fiziksel bulgu saptanmıştır. Cilt ile ilgili bulgular başvuruların 247'sinde (%71,0) görülen en yaygın bulgulardır. Bunu 207 kişide izlenen (%59,5) kas iskelet sistemi bulguları izlemektedir. Elde edilen toplam fiziksel bulgu sayısı 1086 olup bunların sistemlere göre dağılımı incelendiğinde yine cilde (%45,1) ve kas-iskelet sistemine (%27,7) ait bulguların ağırlık taşıdığı gözlenmektedir (Tablo 56).

Tablo 56. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözetiminde işkence gören kişilerin fiziksel yakınmalarına göre dağılımı

Sistemler	Başvuru Sayısı	Başvurular arasında %	Bulgu Sayısı	Bulgular arasında %
Cilt	247	71,0	490	45,1
Kas İskelet Sistemi	207	59,5	301	27,7
Ağız-Diş	39	11,2	98	9,0
Göz	40	11,5	61	5,6
Kulak Burun Boğaz	41	11,8	58	5,3
Ürogenital Sistem	21	6,0	26	2,4
Sindirim Sistemi	17	4,9	24	2,2
Solunum Sistemi	9	2,6	9	0,8
Sinir Sistemi	4	1,1	5	0,5
Kalp Damar Sistemi	3	0,9	3	0,3
Fonksiyonel Bozukluk	3	0,9	3	0,3
Toplam	631*	-*	1086	100,0

*Bir başvurunun aynı zamanda birden fazla sistemle ilgili bulgusu olduğu için toplam 323'den ve %100'den fazla olmaktadır.

En çok karşılaşılan fiziksel bulgular ciltte ekimoz (%55,2) ve kaslarda ağrı ve hassasiyettir (%41,2). En çok görülen 10 bulgu ve diğer bulguların sistemlere dağılımı Tablo 57'de verilmiştir.

Tablo 57. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel bulgularının sistemlere göre dağılımı

En Çok Görülen 10 Bulgu* ve Diğer Bulguların Sistemlere Göre Dağılımı	Bulgu Sayısı	Başvurular arasında %	Tüm fiziksel bulgular arasında %
Ciltte Ekimoz	192	55,2	17,7
Kaslarda Ağrı ve Hassasiyet	143	41,1	13,2
Ciltte Erozyon	88	25,3	8,1
Ödem	81	23,3	7,5
Ciltte Kesi	31	8,9	2,9
Kabuklu Yara	27	7,8	2,5
Boyun Hareketlerinde Ağrı, Kısıtlılık	23	6,6	2,1
Nedbe Dokusu	23	6,6	2,1
Göz Çevresinde Ekimoz	21	6,0	1,9
Gözde Kanama	20	5,7	1,8
Omuz Hareketlerinde Ağrı, Kısıtlılık	20	5,7	1,8
Diğer Kas İskelet Sistemi Bulguları	115	33,0	10,6
Ağız-Diş Bulguları	98	28,2	9,0
Kulak Burun Boğaz Bulguları	58	16,7	5,3
Diğer Cilt Bulguları	48	13,8	4,4
Ürogenital Sistem Bulguları	26	7,5	2,4
Sindirim Sistemi Bulguları	24	6,9	2,2
Diğer Göz Bulguları	20	5,7	1,8
Solunum Sistemi Bulguları	9	2,6	0,8
Genel Bulgular	8	2,3	0,7
Sinir Sistemi Bulguları	5	1,4	0,5
Kalp Damar Sistemi Bulguları	3	0,9	0,3
Fonksiyonel Bozukluklar	3	0,9	0,3
Toplam	1086	-	100,0

*20 kişide görülen ve 10. sırayı paylaşan iki bulgu olduğu için 11 bulgu listelenmiştir.

3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular:

Başvuruların 77'si (%22,1) psikiyatrist ile görüşmüştür. Bu başvurularla yapılan psikiyatri görüşmelerinde 69 kişide bir psikiyatrik belirti ve bulgu saptanmış olup, bu belirti ve bulguların dağılımına bakıldığında anksiyete, uykuya dalma ve sürdürme güçlüğü, konsantrasyon güçlüğü ve sinirlilik ve/veya tepki eşliğinde düşmenin, psikiyatri görüşmesi yapılan başvuruların yarısından fazlasında bulunduğu görülmektedir. Psikiyatristle görüşen 77 başvurunun 10 ve daha fazlasında görülen psikiyatrik belirti ve bulgular Tablo 58'de verilmiştir.

Tablo 58. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilerin psikiyatrik belirti ve bulgularına göre dağılımı

Başvuruların en az 10'unda görülen psikiyatrik belirti ve bulgular	Belirti ve Bulgu Sayısı	Psikiyatristle görüşen başvurular arasında %	Psikiyatrik belirti ve bulgular arasında %
Anksiyete (Sıkıntı)	52	67,5	6,3
Uykuya Dalma ya da Sürdürme Güçlüğü	46	59,7	5,6
Konsantrasyon Güçlüğü	44	57,1	5,3
Sinirlilik ve/veya Tepki Eşiğinde Düşme	40	51,9	4,8
Travmayı Anımsatan Uyarılarla Karşılaşıldığında Fizyolojik Tepkiler	37	48,1	4,5
Travmayı Anımsatan Uyarılarla Karşılaşıldığında Şiddetli Huzursuzluk Duygusu	37	48,1	4,5
Yorgunluk, Halsizlik	36	46,8	4,4
Uyku Niceliğinde İleri Azalma ya da Artma	34	44,2	4,1
Travmanın Yineleyen ya da Zorlayıcı Tarzda Anımsanması	32	41,6	3,9
Aşırı Uyanıklık (Tetikte Olma Duygusu)	31	40,3	3,8
Bellek Kusuru	31	40,3	3,8
Abartılı İrkilme Tepkileri	30	39,0	3,6
Flashback Yaşantısı ya da Travmatik Süreç Yeniden Yaşanıyor muşcasına Duygu ve Davranışlar	29	37,7	3,5
Travma İle İlgili Düşünce-Duygu ya da Söyleşilerden Kaçınma Çabaları	29	37,7	3,5
Yaşanmış ya da Tanık Olunmuş Travmatik Olay(lar)a Şiddetli Korku, Umutsuzluk ya da Dehşet Yanıtı	29	37,7	3,5
Travma Anılarını Uyarıcı Etkinlik, Yer ya da İnsanlardan Kaçınma	28	36,4	3,4
Travmanın Yineleyen ya da Rahatsız Edici Tarzda Kabus Biçiminde Görülmesi	28	36,4	3,4
İştah/Kilo Değişikliği (Artma ya da Azalma)	27	35,1	3,3
Ajitasyon (Huzursuzluk, Yerinde Duramama)	24	31,2	2,9
İnsanlardan Uzaklaşma ya da Onlara Yabancılaşma Duyguları	22	28,6	2,7
Önemli Etkinliklere İlgisi ya da Katılımda Belirgin Azalma	19	24,7	2,3
Geleceğin Kısıtlandığı Duygusu	16	20,8	1,9
Depresif Afekt	12	15,6	1,5
Duygusal Kısıtlılık (ya da Küntlük)	12	15,6	1,5
Depresif Duygudurum	11	14,3	1,3
Psikomotor Etkinlikte Azalma	11	14,3	1,3
Disforik Mizaç	10	13,0	1,2
Travmanın Önemli Bir Kesitini Anımsayamama	10	13,0	1,2
Diğer Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	58	-	7,0
Toplam	825	-	100,0

4- Tanılar:

Başvurulara konan tanıların değerlendirilmesi 2004 sonuna kadar herhangi bir tanı alan 334 başvuru arasında yapılmıştır. Konan 76 değişik tanı değerlendirildiğinde, fiziksel tanıların arasında yumuşak doku travması (247 kişi, %74,0); psikiyatrik tanıların arasında ise Akut Stres Bozukluğu (22 kişi, %6,6) ilk sırada gelmektedir. İlk on fiziksel tanı ile iki veya daha fazla kişiye konan psikiyatrik tanı ve bunların tanı alan 334 başvuru arasındaki sıklığı Tablo 59 ve 60'da verilmiştir.

Tablo 59. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilere en çok konan fiziksel tanıların sıklığına göre dağılımı

En Çok Konan 10 Fiziksel Tanı	Başvuru Sayısı	%
Yumuşak Doku Travması	247	74,0%
Ciltte Kesi, Ezilme	44	13,2%
Miyalji	21	6,3%
Kemik Fraktürü	17	5,1%
Travmatik Konjonktivit	10	3,0%
Gastrit	7	2,1%
Alerjik Konjonktivit	7	2,1%
Üriner Sistem Enfeksiyonu	6	1,8%
Gözde Kırmızı Kuru	4	1,2%
Lomber Strain	4	1,2%

Tablo 60. 2004 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2004 yılında gözaltında işkence gören kişilere en çok konan psikiyatrik tanıların sıklığına göre dağılımı

İki ve Daha Fazla Kişiye Konan Psikiyatrik Tanılar	Başvuru Sayısı	%
Akut Stres Bozukluğu	22	6,6%
TSSB (Kronik)	19	5,7%
TSSB (Akut)	16	4,8%
Majör Depresif Bozukluk	13	3,9%
Obsesif Kompulsif Bozukluk	3	0,9%
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	3	0,9%
Diğer Duygudurum Bozuklukları	2	0,6%

Başvurulara konan tanıların başvurunun yaşadığı işkence süreciyle ilişkisi, travmayla bir ilişki kurulmayan tanıların dışında bırakılarak incelendiğinde, travmayla bağlantılı görülen tüm tanıların %87,8'inde işkence sürecinin tek etyolojik faktör olarak değerlendirildiği, %7'sinde faktörlerden biri olduğu,

%5,2'sinde ise işkence sürecinin varolan patolojiyi ağırlaştırdığı veya ortaya çıkardığı sonucuna varıldığı görülmektedir.

2004'de GİG 348 başvurunun 1'inde ise (%1,4) işkence ve travma süreciyle ilgili herhangi bir hastalık saptanmamıştır.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

İşkencenin önlenmesi ve ortadan kaldırılması konusunda çalışmalar yapan bir kurum olan TİHV'nin temel amacı işkencenin yapılmadığı bir Türkiye yaratabilmektir.

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri'ne yıllık benzer düzeylerdeki toplam başvuru sayısı, bunlardan o yıl içinde işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele ve cezaya maruz kalan oranının yüksekliği, kişilerin maruz kaldıkları uygulamaların gerçekleştiği yerler (başta eğitilmiş özel birimlerin görev yaptığı emniyet merkezleri), kayıt dışı yerlerde (açık alan, araç içi, vb.) maruz kalma oranındaki artış, insan vücudu üzerinde iz bırakmayan yöntemlerdeki artış, cezasızlandırma sorunu ve TİHV ve benzeri insan hakları kurumlarına yönelik güncel baskılar göz önüne alındığında, ülkemizde özellikle 1999 yılından beri yapılan kimi yasal değişikliklere karşın, ne yazık ki, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele ve cezanın bugün için de yaygın ve sistematik olarak varlığını sürdürdüğü ortadadır.

İşkence, özgürlüğünden alıkonulmuş kişilerin kişilik bütünlüğüne yönelik her türlü şiddeti içermektedir. Tek tek kişilere yönelik uygulanan bu şiddet dolayımı ile aynı zamanda toplumsal düzeyde şiddetin yeniden üretiminde önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir. Bu açıdan sayısal değerlendirmeler önemli olmakla birlikte, işkence olgusunun sayısal değerlendirmelerin ötesinde bir anlamı söz konusudur.

-Başvuru sayısının 922 olduğu göz önüne alındığında, yıllık toplam başvuru sayısı geçen yıldan (925) önemli bir farklılık arz etmemektedir. 2004 yılı içinde işkenceye maruz kalan başvurularımız ise 348 olup, bu sayı da bir önceki yıldan önemli bir farklılık arz etmemektedir. (2003 yılında yıl içi işkenceye maruz kalan başvuru sayısı 340 idi.)

- Yıl içi işkenceye maruz kalan başvurularımızın oranı yüzde 37,7 olup, geçmiş yıllarla benzerlik göstermektedir.

- Gözaltı sürelerinde belirgin azalma gözlenmektedir.

- İşkence uygulanan yerler arasında Emniyet Merkezleri (özel birimlerin görevli olduğu yerler) oranında (yüzde 20,1) azalma gözlenmektedir.

- Bununla birlikte resmi gözaltı yerleri olarak bilinen yerler dışında (açık alan, araç içi, v.b.) işkence uygulamalarındaki belirgin artış gerek sonuçları, gerekse de ülkemizdeki eğilimler açısından önem arz etmektedir.

- Özellikle yıl içinde oldukça tasarlanmış görünümündeki "kaçırılma"lar sonucu gerçekleşen işkence örnekleri dikkat çekicidir. Bu örnekler kimi odaklarca gereksinim duyulduğunda işkence uygulamalarının gerçekleştiği ve gerçekleştirilebileceğini göstermektedir. Bu da kuşkusuz uygun politik ortamın varlığında söz konusu olabilir.

- Özellikle gösterilerde güvenlik güçlerince bilerek gözaltına almadan, doğrudan yaygın ve sistemli şiddet uygulamalarında belirgin artış gözlenmektedir.

- İşkence yöntemlerinde belirgin değişiklikler söz konusudur (Kaba dayak, psikolojik yöntemlerin ağırlığı, klasik olarak bilinen diğer yöntemlerin azalması söz konusudur).

- Ne yazık ki, gereksinim duyulduğunda, gerekli ölçüde işkence uygulamaları toplumsal düzeyde işkence kültürünün, şiddetin yeniden üretiminde önemli bir işlevi yerine getirmektedir. (Guantanamo ve Irak'taki işkence uygulamalarının tüm dünyanın tanıklığına açılması bu açıdan da değerlendirilebilir.)

- İşkence kültürünün, şiddetin yeniden üretilmesinde ülkemizdeki cezaevleri uygulamalarının da önemli rolü olduğu gerçeği çalışmalarımızda da görülmüştür.

Cezaevinden yıl içinde salınan başvurularımıza yönelik çalışmalarımızda (2004 yılında 404 başvuru), kronik yakınmalar içinde ve yanı sıra, özellikle son dört yıldır uygulanan cezaevleri politikasının sonuçları ile ne yazık ki, yüzleşmekteyiz.

Geçmiş dönemlerde cezaevlerinden çıkanlardan önemli farklılıkları olan bir profil ile karşı karşıyayız. Bugüne kadar teorik olarak ifade ettiğimiz izolasyona dayalı cezaevi uygulama sonuçları ile şimdi somut olarak tanışıyoruz (Başvurularımızın yakınmaları ve tanıları son derece dikkat çekicidir).

Prototip olarak F tipi cezaevleri ile başlayıp, özellikle kimi cezaevlerinde, genel uygulamaya dönen bu uygulamalar, bir açıdan da izolasyon ve şiddetin üzerine kurulu cezaevlerinin işkence kültürünün gerek kişilerde, gerekse de toplumsal düzeyde yeniden üretiminde önemli bir işlev yerine getirmektedir. (Cezaevleri sorununu toplumun gündeminden uzak tutma çabaları ile şiddetin toplumsal düzeyde yeniden üretilme çabaları birlikte yürütülmektedir.)

Bu nedenle izolasyona yönelik retrospektif ve prospektif bilimsel çalışmaları planlanmıştır.

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girecek olan yeni TCK sebebiyle cezaevlerinden salınan yaklaşık 3000 kişinin önemli bir bölümünün, özellikle 2004'ün son dönemlerinde tedavi merkezlerimize başvurmuştur. Bu gelişmenin içinde bulunduğumuz yılda da öncelikli bir gündem olacağı öngörülmektedir. Bu nedenle özellikle kronik yakınmaları olan başvurularımıza yönelik tedavi ve rehabilitasyon yaklaşımlarımızın daha da kuvvetlendirilmesi gerekmektedir.

Kronik yakınması olan başvurularımıza yaklaşımımıza da katkıda bulunması açısından, son toplantısı 2004 yılında gerçekleşen ve bir süredir hazırlığı yapılan "İşkence Rehabilitasyonunda Ağrı" başlıklı kitap çalışmasının 2005 yılı içinde yayınlanması planlanmıştır.

Başvurularımıza yönelik ruhsal tedavilerin yoğunlaşması sebebiyle bu alandaki çalışmaların daha da etkinleştirilmesi gerekmektedir.

Özellikle cezaevlerinden çıkan başvurularımız göz önüne alındığında sosyal destek projesini geliştiremememiz bir talihsizlik olmuştur. Sosyal destek boyutunu da içeren cezaevlerine yönelik bütünlüklü bir proje geliştirilmesi öncelikli bir gündem olmak durumundadır.

Geçmiş yıllarla kıyaslanmayacak düzeyde de olsa açlık grevcisi başvurularımıza yönelik tedavi ve rehabilitasyon çalışmaları sürdürülmüştür. 100 açlık grevcisi halen tedavi ve rehabilitasyon programındadır.

Açlık grevcisi başvurularımıza yönelik tedavi ve rehabilitasyon programları sürdürülmesine karşın, özellikle mevcut raporların geçersiz sayılıp, yeniden cezaevlerine alınma çabaları başta olmak üzere, kimi gerekçelerle başvurularımız ile ilişkilerimizin sürdürülmesi konusunda sorunlar yaşanmaktadır.

Özellikle 2003 sonlarından itibaren CMK 399'un kötü niyetli uygulama çabası sonucu salınan kişilerin cezaevine geri alınma konusuna ilişkin özel bir çalışma yürütülmüştür. Gerekli ölçüde kamuoyu ve ilgililer bilgilendirilmiş, Tabip Odaları'nca yetkin bir şekilde hazırlanan "Yorum raporları" sonucu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin aynı zamanda "Adli Tıp Kurumu'nun bağımsızlığını tartışmaya açan" kararları sonucu sorun belli ölçüde rahatlatılmıştır.

Bir yandan işkencenin önlenmesi ve ortadan kaldırılması için mücadele ederken bir yandan da işkenceye maruz kalanların sağlık sorunlarının tedavisi konusunda çalışmalar yürüten TİHV ve TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri, bu tür çalışmalara gerek kalmayan bir Türkiye ve Dünya yaratma hayalini gerçeğe dönüştürmek amacıyla kararlılıkla çalışmalarını sürdürecektir.